

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

DİL VE KONUŞMA BOZUKLUKLARI

Ankara, 2016

- Bu modül, Mesleki ve Teknik Eğitim okul / kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. DİL VE KONUŞMA BOZUKLUĞU	3
1.1. Dil ve Konuşma Gelişimi.....	3
1.1.1. Temel Kavramlar	5
1.1.2. Konuşmanın Niteliği.....	5
1.2. Dil ve Konuşma Bozukluğu.....	7
1.2.1. Temel Kavramlar	7
1.2.2. Tanımı, Sınıflandırma ve Özellikleri	7
1.2.3. Yaygınlık ve Etki.....	20
1.2.4. Önleme.....	20
UYGULAMA FAALİYETİ	21
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	22
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	24
2. DİL VE KONUŞMA BOZUKLUĞU OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ	24
2.1. Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Bireylerin Eğitimleri.....	24
2.1.1. Dil ve Konuşma Bozukluğunda Yapılabilecek Egzersizler.....	26
2.1.2. Dil ve Konuşma Gelişimiyle İlgili Etkinlikler.....	28
2.1.3. Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Çocukların Öğretmenlerine ve Ailelerine Öneriler.....	31
UYGULAMA FAALİYETİ	39
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	40
MODÜL DEĞERLENDİRME	41
CEVAP ANAHTARLARI	42
KAYNAKÇA	43

AÇIKLAMALAR

ALAN	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
DAL	Özel Eğitim
MODÜLÜN ADI	Dil ve Konuşma Bozukluğu
MODÜLÜN SÜRESİ	40/32
MODÜLÜN AMACI	Öğrenciye, dil ve konuşma bozukluğu olan bireylerin özellikleri ve eğitimleri ile ilgili bilgi ve becerileri kazandırmaktır.
MODÜLÜN ÖĞRENME KAZANIMLARI	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dil ve konuşma bozukluklarını açıklayabileceksiniz. 2. Dil ve konuşma bozukluğu olan bireylerin eğitimlerini açıklayabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Sınıf, Erken Çocukluk Eğitim Kurumları, Özel Eğitim Kurumları, Rehberlik Araştırma Merkezleri, Özel ve Kamu kurum ve kuruluşlarında bulunan eğitim odaları Donanım: Hikâye kitapları, oyun kitapları ve oyuncaklar, kuklalar, maskeler, kostümler, slaytlar, televizyon, bilgisayar.
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

İnsan sosyal bir varlıktır ve hayatının büyük bir kısmını diğer insanlarla birlikte geçirir. Birlikte olduğu insanlarla duygu, düşünce ve isteklerini paylaşmak ve onlarla bilgi alışverişi içinde olabilmek için toplumun kullandığı dili kullanır. Konuşma insanları diğer canlılardan ayıran en önemli yeteneklerden biridir. İnsan hayatında önemli bir yer tutan ve doğal bir süreç olan konuşmada bozukluk olması bireyin toplumda büyük sorunlar yaşamasına neden olabilir.

Bu modülde edineceğiniz bilgi ve beceriler sayesinde dil ve konuşma bozukluklarını tanıyabileceksiniz. Dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklarla iletişim kurma ve onlara eğitim vermenizi sağlayacak etkinlikleri planlayabileceksiniz.

Dil ve konuşma bozukluğu olan çocukların gelecekte motivasyonu yüksek, probleminin üstesinden gelmeyi başarabilen, girişken, bağımsız düşünüp bağımsız hareket edebilen bireyler olabilmelerini, onlara uygun etkinlik ve eğitim ortamı hazırlayarak sağlayabilirsiniz. Planlayıp uygulayacağınız etkinliklerle sosyal, üretken, kendisine ve insanlara değer veren, dil ve konuşma probleminin üstesinden gelmeye istekli bireyler yetişmesinde rol alacaksınız.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

ÖĞRENME KAZANIMI

Bu faaliyet sonunda gerekli ortam sağlandığında, dil ve konuşma bozukluğu olan bireylerin özellikleri ve eğitimleri ile ilgili bilgi ve beceriler kazanabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Bireylerde dil ve konuşma gelişimi özelliklerini ve bunları etkileyen etmenleri kütüphanelerden, internetten, erken çocukluk eğitimi veren kurumlardan araştırınız.
- Dil ve konuşma bozukluklarının tanımı, sınıflandırılması, özellikleri, nedenleri, önleme yollarını ve eğitimlerini kütüphanelerden, internetten, erken çocukluk eğitimi veren kurumlardan, özel eğitim kurumlarından, rehberlik ve araştırma merkezlerinden araştırınız.
- Topladığınız bilgileri, resimleri raporlaştırıp sunum hâline getirerek arkadaşlarınızla paylaşınız,

1. DİL VE KONUŞMA BOZUKLUĞU

1.1.Dil ve Konuşma Gelişimi

Dil gelişimi, doğumla birlikte başlayan ve tüm yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Çocuklar yaşamlarının ilk günlerinden itibaren çevrelerindeki sesleri algılamaya, sesler çıkarmaya ve içinde yaşadıkları toplumda konuşulan dilin temel yapısını kazanmaya başlamaktadırlar. Dil tüm kuralları ile birlikte, geçirilen yaşantılar sırasında doğal olarak öğrenilmektedir. Çocuklar dili modelleri dinleyerek, bu modelleri taklit ederek, geri iletimi algılayarak, deneyimlerini ve düşüncelerini paylaşarak öğrenmektedirler.

Konuşma ve dil arasında anlamsal farklılığın anlaşılması önemlidir. Konuşma; kişinin düşüncelerini ve duygularını konuşma sesleriyle ifade etme yeteneğidir. Dil düşünceleri; sesler,yazı sembollerini ya da jestleri kullanarak hem sözel hem de sözel olmayan tekniklerle karşıdaki kişi ile anlamlı iletişim kurabilmede kullanılmaktadır.

Konuşmanın normal gelişim aşamaları şunlardır;

➤ **Yeni doğan dönemi (0-2Ay)**

Bebeğin ihtiyacını belirtebileceği tek iletişim yolu ağlamadır. En yaygın sesler, rahatsızlık ve açlık ağlamalarıdır. Birinci ayın sonunda ağlamalar farklılaşmaya başlar ve anne bebeğin ağlama nedenini belirleyebilir.

➤ **Gıgıldama (Cooing) dönemi (2-3 Ay)**

Bebekler bu dönemde s, k, g gibi yumuşak damak ve gırtlak seslerini çıkarabilirler; u, o, a gibi ünlüleri uzatabilirler. Bu dönem, gülme ve gıgıldama dönemi olarak adlandırılır.

➤ **Mırıldanma (Babbling) dönemi (4-6 Ay)**

Bu dönemde dil kontrolü artar ve bebek dilini çeşitli yönlerde hareket ettirebilir. “B, p, m” gibi dudak sesleri artar. Başlangıçta refleksif olan sesler, bu dönemde amaçlı hâle gelir. Bebek 6 aylık olduğu zaman çıkardığı seslerin sayısı artarak karmaşık ses kombinasyonları düzenlemeye başlar.

➤ **Mırıldanmanın tekrarı dönemi (7-10 Ay)**

Bebeğin çıkardığı sesler çevredeki lisanın niteliklerini kazanır ve hece tekrarına doğru gelişmeye başlar. Ünlü ve ünsüz sesleri birleştirir ve bunları tekrarlar (ma-ma, ba-ba, de-de gibi).

➤ **Jargon dönemi (11-14 Ay)**

11-14 Aylar arasında çocuklar cümle seslerine benzeyen bir dizi ses üretiminde bulunurlar. Bunlar jargon denilen anlaşılmasız mırıltılardır. Ferguson’a göre (1978), jargon sözcükler, mırıldanma ve yetişkin benzeri konuşma arasında bir bağ oluşturmaktadır.

➤ **Tek sözcük dönemi (12Ay-18Ay)**

İlk anlaşılabilen sözcükler bir yaş civarında üretilir. Çocuk bir tek sözcük üreterek bunu tüm cümle yerine kullanabilir. Çocuğun ilk sözcük dağarcığının büyük bir bölümü isimlerden oluşmaktadır. Bu dönemdeki çocukların ifadeleri, içinde buldukları durumla birlikte yorumlanmalıdır. Karmaşık iletişim durumunda; durum içinde bulunan nesnelere, bakışın yönü, ses iniş-çıkışı, anlama ilişkin ipuçları verebilmektedir. Çocuğun ilk sözcükleri genellikle duygusal bir anlam taşımakta ve daha çok çocuğun gereksinimleriyle ilgilidir. İlk sözcüklerin içeriği incelendiğinde isimlerden sonra sıra ile fiiller, sıfatlar ve edatlar kullanılmaktadır.

➤ **İki sözcüklü ifadeler dönemi (18Ay-2Yaş)**

18 Ay ile 2 yaş arasındaki çocuklar, iki sözcüğü birleştirerek cümle oluşturmaya başlarlar. İki sözcük birleşimi ile çocuk farklı anlamlar ifade etmeye başlar. Bu ilk cümleler çoğunlukla isim ve fiillerin birleşmesinden oluşur. Ses tonu, duraklama ve sözcük düzeni yetişkininkine benzer hâle gelmeye başlar. Bloom, çocuğun söylediklerini durum içinde değerlendirmenin önemli olduğunu vurgular. Sözcüklerin işlevleri anlam içinde değişebilmektedir.

➤ **Üç ve daha fazla sözcüklü ifadeler dönemi (2yaş-4yaş)**

Çocuk üç, dört sözcüğü yan yana getirerek tek bir düşünceyi bütünüyle ifade edebilir. Bu dönemde çocuğun sözcük dağarcığı hızla gelişir. Özellikle kavramsal gelişimle yakından ilişkili olarak neden-sonuç (de, ondan, diye, çünkü, onun için), yer (içinde, üstünde, altında), zaman (şimdi, sonra, yarın) kavramlarıyla ilgili sözcüklerin arttığı görülür. Bu dönemde çocuğun sözcük dağarcığı 200-300 kelimeye kadar çıkmaktadır.

1.1.1. Temel Kavramlar

- Dil; insanların duygu, düşünce ve isteklerini anlatmak için kullandıkları ses ya da işaretler sistemidir.
- İletişim; bir düşüncenin ,bir duygunun, yüz anlatımı, el, kol ve baş hareketleri, konuşma yoluyla ya da yazı, telefon, radyo, televizyon gibi bildirişim araç ve gereçlerinden yararlanarak bir kimseden başka bir kimseye iletimi.
- Konuşma; kişinin düşüncelerini ve duygularını konuşma sesleriyle ifade etme yeteneğidir.

1.1.2. Konuşmanın Niteliği

Konuşmanın anlaşılır ve doğru olabilmesi, konuşmanın bazı özellikler taşımasını gerektirir. Bu nitelikler şunlardır:

- **Açıklık:** Söylenmek istenenin açık ve sade bir dille anlatımı dinleyenler tarafından anlaşılmasını kolaylaştırır. Uzun ve terimlerle dolu cümleler anlaşılmayı güçleştirir.
- **Artikülasyon:** Konuşma seslerini düzgün çıkarmaya, mırıldanmadan, sesleri yutmadan, eklemeler yapmadan konuşmaya özen gösterilmelidir.
- **Dil Bilgisi:** Her dilin kendine göre kuralları vardır. Dil, kurallarına uymadan kullanıldığı takdirde şekil ve anlam yönünden bozukluklar ortaya çıkar. İnsanlar konuştuğu dilin kurallarını bilirse bu tür sorunlar yaşanmaz.

Resim 1.1: Dilin doğru öğrenilip doğru kullanılmasında yetişkinlerin rolü

- **Sürat:** Konuşan kişinin konuşma esnasındaki hızıdır. İnsanların çoğu hızlı konuşamaz. Kimi insanlar ise çok hızlı konuşur. Her ikisi de yanlıştır. Akıcı ve anlaşılır bir konuşmada normal sürat, dakikada 90–100 kelime konuşmaktır. Vurgulanacak kelimelerde yavaşlamak, çabuk ilerleyen düşünceleri konuşurken ise hızlanmak anlaşılır bir konuşma için gereklidir.
- **Duraklama:** Konuşmada noktalama işaretleri anlamındadır. Konuşma esnasında da tıpkı yazı okurken ya da yazarken olduğu gibi noktalama işaretlerine uygun duraklamalara dikkat edilmesi gerekir.
- **Ses tonu ve doğru nefes alma:** Ses tonu sesin yükselip alçalması, azalıp çoğalmasıdır. Konuşma esnasında değişik ses tonları kullanmak konuşmayı anlaşılır ve ilgi çekici yapar. Konuşmanın tekdüze (monoton) olmaması için ses tonuna dikkat edilmelidir. Ayrıca konuşma esnasında duraklamalarda düzgün ve yeterli nefes almak konuşmanın akışı ve anlaşılabilirliği için önemli bir noktadır.
- **Ses gücü:** Konuşan kişinin konuşmasının karşısındaki kişilerin duyabileceği şekilde olmasıdır. Konuşma gücünün düşük olması konuşan kişinin kendine güveni olmadığı intibasını bırakmakla birlikte anlaşılmasına da engel olacaktır.
- **Beden dilinin kullanılması:** Konuşma esnasında jest ve mimiklerin kullanılması kişinin kendini ifade etmesini ve karşısındakiler tarafından anlaşılmasını kolaylaştırır. Ancak konuşurken vücut hareketlerinin gereğinden fazla kullanılması dinleyen kişinin dikkatini dağıtacağından anlaşılabilirliği azaltacaktır. Bu nedenle jest ve mimikleri uygun yerlerde ve yeteri kadar kullanmaya özen gösterilmelidir. Beden dilini kullanırken dikkat edilmesi gereken bir nokta da göz kontağı kurmaktır. Konuşan kişinin dinleyenle göz teması içinde olması gerekir. Karşısındakine bakmadan konuşmak dinleyenin ilgisini azaltacağından anlaşılmayı azaltacaktır.

1.2. Dil ve Konuşma Bozukluğu

1.2.1. Temel Kavramlar

- **Artikülasyon:** Konuşma seslerini çıkarma işlemine denir. Konuşma seslerinin çıkarılış yeri, biçimi, hızı, zamanlaması ve basıncının hatalı üretimine dayalı sorunlar. Örneğin kaş yerine kaç, kız yerine kıs, resim yerine yesim, balık yerine bayık vb.
- **Afazi:** Beyinde meydana gelen hasar sonucu, dil ve konuşmanın bozulması ve anlaşılmasınıdır.
- **Disleksi:** Dinleme, konuşma, okuma, yazma, akıl yürütme ile matematik yeteneklerinin kazanılmasında ve kullanılmasında önemli güçlüklerle kendini gösteren bir öğrenme bozukluğudur.
- **Fonasyon:** Özel anatomik yapılar aracılığıyla, işitilebilen seslerin çıkarılmasıdır.
- **Bilingualizm:** Kişinin çift dilli (bilingual) olması, iki dili ana dili seviyesinde anlayıp konuşabilmesi, yani kişinin iki ana dilinin olması demektir.

Resim1.2:Ailede farklı iki dilin kullanımının, çocuğun konuşmayı öğrenmesine etkisi

1.2.2. Tanımı, Sınıflandırma ve Özellikleri

Dil ve konuşmayla ilgili bozukluklar da birbirinden farklıdır. Bir kişi diğerlerini anlamakta, düşüncelerini paylaşmakta güçlük çekiyorsa bu dil bozukluğudur. Eğer bir kişi konuşma seslerini düzgün veya akıcı telaffuz edemiyorsa, konuşması akıcı değilse ya da sesiyle problemi varsa bu konuşma bozukluğudur.

Şekil 1.3: Dil ve konuşma bozukluklarının bir arada ya da birbirlerinden bağımsız ve ayrı olarak görülmesi ile ilgili örnek durum

Konuşma ve dil bozukluğu olan çocuklar iletişim kurmakta problemler yaşamaktadırlar. Yaşanan bu problemler çocuğun başka alanlarda da problem yaşamasına ve gelişimini olumsuz yönde etkilemesine neden olmaktadır.

Dil ve konuşma bozukluklarını genel olarak aşağıdaki şekilde sınıflandırabiliriz:

- Dil bozuklukları
  - Özgün dil bozukluğu
  - Söz yitimi (Afazi)
  - Gecikmiş dil
- Konuşma bozuklukları
  - Söyleyiş bozuklukları (Artikülasyon bozuklukları)
    - Atlama (Sesin düşürülmesi)
    - Yerine koyma (Sesin değiştirilmesi)
    - Sesin eklenmesi
    - Sesin bozulması
  - Ses bozuklukları
    - Ses perdesi bozuklukları
    - Ses yüksekliği bozuklukları
    - Ses kalitesi bozuklukları

- Konuşma akışındaki bozukluklar
  - Acele-karmaşık konuşma
  - Kekemelik

➤ Diğer Dil ve Konuşma Bozuklukları

- Yarık damak ve yarık dudakla ilgili konuşma bozuklukları
- Öğrenme bozukluğuna(disleksi) bağlı dil ve konuşma bozuklukları
- Otizme (otistik spektrum bozukluğu) bağlı dil ve konuşma bozuklukları
- Zihinsel engele bağlı dil ve konuşma bozuklukları
- Edinilmiş (travmatik) beyin hasarına bağlı dil ve konuşma bozuklukları
- Yabancı dil ve bölgesel konuşma ayrılıkları (iki lisanlılık/ bilingualizm)

1.2.2.1. Dil Bozuklukları

Bir insanın yeterli söyleyişi, sesi ve konuşma akışı olabilir; ancak konuşması anlamlı olmayabilir. Sesleri, sözcükleri, heceleri rastgele ve anlamsız bir düzende bir araya getirir, dil sembollerini uygun şekilde kullanamaz. Bu kişilerin dil bozuklukları vardır.

➤ Özgün dil bozukluğu

En sık karşılaşılan dil bozukluğudur. Okul öncesi dönem ve okul döneminde, başka bir nedene bağlı olmadan ortaya çıkan işitme kaybı, zekâ geriliği, nörolojik, motor ya da sosyal gelişim geriliği gibi belirgin herhangi bir problemin olmadığı bir tür dil bozukluğudur. Bu çocuklarda ilk olarak otizm, zekâ geriliği, işitme kaybı gibi problemlerden şüphelenilmektedir. Ancak, özgün dil bozukluğu olan çocuklarda herhangi bir gelişimsel soruna rastlanmamaktadır. Bu bozukluğun nedeni tam olarak bilinmemekle birlikte genetik geçiş gösterdiği düşünülmektedir. Araştırmacılar, bu bozukluğa sahip olan çocukların %50-70’de aile üyelerinden en az birinde benzer konuşma problemlerinin görüldüğünü ortaya koymuştur.

Özgün dil bozukluğu olan çocukların, konuşma seslerini üretmede, kendilerini sözel olarak ifade etmede ve başkalarının konuşmalarını anlamada problemleri vardır. Cümle içindeki sözcükleri anlama ve kullanmada güçlük yaşarlar. Bu çocuklar, ne söylendiğini anlıyor gibi gözükürler ancak çoğu zaman konunun ana temasını anlayamaz ya da sorulan soruya uygun olmayan cevaplar verirler. Tek tek kelimelerde konuşmaları anlaşılır olsa dahi kelimeleri bir araya getirerek cümle kurmakta başarısız olurlar.

Bazı çocuklarda yalnızca alıcı ya da ifade edici dil becerilerinde problem görülürken, bazı çocuklarda her iki alanda da problem görülebilir. Konuşmalarının en tipik özelliği yapım ve çekim eklerinin kullanılmayıştır. Örneğin, çocuğa, resimdeki tavşanın kulağını gösterip “Bu tavşanın neresi?” diye sorulduğunda, “tavşanın kulağı” ya da “kulağı” demek yerine sadece “kulak” ya da “tavşan” diyebilir. Zaman kavramını anlamakta ve zaman bildiren kelimeleri kullanmakta zorlanabilirler.

Örneğin “Ali’nin ablası gelmiş.” cümlesinin yerine “Ali abla geldi.”; “Dün Ayşelere gittik” cümlesinin yerine “Bugün Ayşe gitti.” diyebilirler. Yer-yön bildiren ekleri kullanmazlar. Örneğin “Kaşıklar çekmecenin içinde.” cümlesini “Kaşık çekmece” şeklinde ifade edebilirler. “Benim, senin, onların gibi aitlik bildiren kelimelerde karışıklık yaşayabilirler. Babasının saatini göstererek “Bu kimin saati?” diye sorulduğunda “Babamın” demek yerine “Baba” ya da “Baba saat” diyebilirler.

Konuşmalarında en sık gözlenen bir diğer problem de kelime bulma güçlükleridir. Bazı çocuklar günlük hayatta sık karşılaştıkları bazı objelerin isimlerini dahi hatırlamayabilirler. Daha önceden üzerinde konuşulmuş olan bir objeyi yeniden gösterdiğinizde “Unuttum ya da bilmiyorum.” diyebilirler. Kurdukları cümlelerin uzunlukları 3-4 kelimeyi geçmeyebilir. Cümle dizilişi hatalı ya da eksik olabilir. Örneğin; “Dayı geldi ev.” gibi. Gramatik yapıdaki yetersizlikler çocukların konuşmalarının daha “bebeksi” ya da “yaşından” geri algılanmasına neden olur.

Bazı çocuklarda eşlik eden sesletim hataları da olabilir. Bazı sesleri üretemeyebilir ya da kelime içinde farklı pozisyonlarda hedef sesin yerine başka bir ses kullanabilirler. Örneğin “balon” kelimesinde “b” sesini doğru üretebilir ancak, “ayakkabı” yerine “ayakapı” diyebilirler.

İşitsel algılama problemleri vardır. Bazı sesleri birbirinden ayırt edemeyebilirler. 4-5 yaşlarında teşhis edilemeyen özgün dil bozukluğu olan çocuklar, genellikle anaokuluna ya da ilkökul birinci sınıfa başladıklarında problemleri daha belirgin hâle gelmektedir. Bu çocukların öğrenme ve okuma-yazma güçlükleri olur. Özellikle erken dönemde tedavi edilmeyen çocukların okul başarısının düşük olduğu belirtilmektedir. Bu çocukların %40-70’i okumayı öğrenmede sorun yaşamaktadır ve birçoğu özel eğitime ihtiyacı duymaktadır. Akademik başarının yanı sıra çocuğun sosyal becerileri de olumsuz yönde etkilenmektedir.

Özgün dil bozukluğu olan çocuklar konuşmak ve dinlemek için daha fazla zamana ihtiyaç duyarlar. Dilin gramatik yapısını kazanamadıkları için kurdukları cümleler kimi zaman yanlış anlaşılabilir. Bu durum yaşlılarıyla iletişimlerini güçleştirmektedir. Çünkü çocuklar yetişkinler kadar sabırlı ve anlayışlı değildirler. Kendilerini ifade edemedikleri için zaman zaman arkadaşlarına karşı hırçın tavırlar sergileyebilir ya da onlarla oynamaktan kaçınabilirler. Genellikle kendilerini dinleyen yetişkin ya da daha büyük yaşta çocuklarla oynamayı tercih edebilirler.

➤ Afazi (Söz yitimi)

Söz ya da kelime yitimi olarak da bilinir. Beyin zedelenmesi sonucu ortaya çıkan afazi, bireyde zekâ geriliği, bellek bozukluğu, işitme özürlü ve konuşma organlarında bozukluk olmadan konuşma işlevinin yerine getirilmemesi durumudur.

Genelde afazi birden ortaya çıkar. Ancak beyin tümörü gibi yavaş ilerleyen hasarlarda zamanla oluşabilir. Felç, afazinin en sık rastlanan nedenidir.

Belirtileri: İsimlendirme bozukluğu vardır. Yazı yazma ve okunanı anlamada bozukluk vardır. Duyduğu hâlde anlama ve tekrarlama bozukluğu vardır. Tutuk ya da akıcı özellikte bir konuşma bozukluğu olabilir. Resim 1.5'i inceleyiniz.

Resim 1.4: Afazide yaşanan zorluklar

➤ **Gecikmiş konuşma**

Çocuğun konuşması yaşından beklenenden çok geri ya da konuşma gelişimi açısından çok daha yavaşsa, o çocuğun konuşması gecikmiş konuşma olarak adlandırılır.

➤ **Gecikmiş Konuşmaya Ne Yol Açar?**

Çocuğun konuşmasının gecikmesinde birçok faktör rol oynayabilir. Zihinsel yetersizlik temel becerilerin gelişimini geciktirebilir, hatta engelleyebilir. Yarı damak, dudak gibi konuşma organlarında oluşan bir problem doğrudan dil ve konuşma gelişimini geciktirebilir. Fiziksel yetersizlik, işitme kaybı ve görme özürlü gibi bazı duyuşsal kayıplar, erken dil ve bilişsel gelişim için önemli olan deneyimleri engelleyebilir. Bu durumda da çocuk çevrenin ve duyuların zengin kaynağından ve sonuç olarak bilgiden yoksun kalabilir.

Uzun süreli hastalıklar ve çocuğun sık sık hastalanması da dil ve konuşma gelişimini geciktirebilir. Eğer çocuğun çevresinde ilgisini çeken, dil ve konuşma gelişimini destekleyen bir ortam yoksa konuşma gelişimi daha yavaş olabilir. Bu konudaki uyarıcıların yetersizliği, uyarım eksikliği konuşmada gecikmeye yol açabilir. İki dil konuşulan ev ortamı, baskıcı aile tutumları, düşük sosyoekonomik düzey gibi çevresel faktörler de dil ve konuşma gelişimini geciktirebilir.

Dil ve konuşmanın gecikmesi erken doğum, kromozom anomalileri, motor gelişim geriliği, işitme kayıpları, genetik bozukluklar, ailede gecikmiş dil öyküsü, zekâ geriliği, yarı damak/damak, otizm, yaygın gelişimsel bozukluk, çevresel koşullar, uyarıcıların az olması, anne-babanın tutum hataları gibi birçok nedene bağlı olabileceği gibi bazen tüm bu nedenlerden bağımsız olarak da görülebilmektedir.

Bir kısım çocuk muhtemelen kalıtsal nedenlerle zamanında konuşmaya başlayamaz. Bu çocukların bir kısmı tam öğrenmeden konuşmaya başlamak istemeyen çocuklardır. Ama belirli bir yaşa geldiklerinde (sıklıkla 3 yaş civarı), birden ve düzgün bir şekilde doğrudan cümle kurarak konuşmaya başlarlar. Bunların bir kısmında ise dil ve konuşma ile ilgili beyin bölgeleri daha geç olgunlaşmakta ama daha sonra hızlı ve sıçramalı bir gelişim göstererek yaşlarına ulaşmaktadır. Ancak bu çocukların zekâ ve diğer gelişim aşamaları normaldir. Sözel olmayan iletişimleri iyidir. Sözcük anlamaları iyidir. Var olan konuşmaları, özellikle dil bilgisi özellikleri açısından bozuk ya da anormal değildir.

Resim 1.5: Gecikmiş konuşmada iletişim kurmada isteksizlik

➤ Gecikmiş konuşması olan çocukların dil özellikleri

- Kısıtlı sözcük dağarcıkları vardır. Ya hiç konuşmazlar ya da zor anlaşılan birkaç sözcük kullanabilirler.
- Yutma, çiğneme, salya akıtma sorunları olabilir.
- Düşünce ve isteklerini anlatmada zorlanabilirler.
- Jest, mimik, işaret kullanmaya yönelebilirler.
- İletişim kurmaya karşı isteksiz davranabilirler.
- Çevrelerindeki seslere, konuşmalara ilgisiz davranabilir, dinlemez görünebilirler.
- Anlaşılmaz sesler çıkarabilirler.
- Çevreleriyle ve girdikleri yeni ortamlarda uyum güçlükleri gözlenebilir.
- Yalnız kalmayı tercih edebilirler.
- İsteklerini, düşüncelerini dile getirirken hoş olmayan (vurma, çarpma, ağlama, bağırma gibi) tepkilerde bulunabilirler.
- Dikkat süreleri kısa ve dağınık olabilir.
- Kavramları geç ve uzun zamanda öğrenebilirler.
- Bellekleri zayıf olabilir.
- Öğrendikleri bilgileri transfer edemeyebilirler.

1.2.2.2. Konuşma Bozuklukları

Konuşma bozukluğu, konuşmanın akışında, ritminde, tizliğinde, vurgularında, ses birimlerinin çıkarılışında ve anlaşılmasında bir bozukluğun olması durumudur.

Eğitimde başvuru alan etkinliklerin birçoğu da konuşmaya dayanmaktadır. Bu aracın kusurlu yani konuşmada yetersizliğin olması çocuğun okul içi ve dışı yaşantılarında güçlük yaratmaktadır. Konuşma yetersizliğine dayalı olan bu güçlükler, bazen uyum problemi hâline gelmektedir. Eğitimde konuşma yetersizliği, çoğunlukla öğrenimi tıkayan, engelleyen, bozan bir problem hâline gelmektedir.

En çok karşılaşılan konuşma bozuklukları, artikülasyon bozuklukları ve kekemeliktir. Artikülasyon süreci, konuşma sırasında çeşitli ünlü ve ünsüzler olarak duyduğumuz farklı seslerin üretimidir.

Dinleyici konuşma seslerini atlanmış, yer deđiŐtirmiş, eklemeler ve çarpıtmalar yapılmış gibi algılıyorsa söyleyiş (artikülasyon) bozukluğundan bahsedilebilir.

Konuşma bozukluklarını; söyleyiş bozuklukları (artikülasyon bozuklukları), ses bozuklukları ve konuşma akışındaki bozukluklar olarak 3 başlık altında incelemek mümkündür.

➤ **Söyleyiş (ekleme/artikülasyon) bozuklukları**

Artikülasyon, nefesin gırtlaktan çıktıktan sonra yutak, ağız ve burundan oluşan üçüncü ekip organlarında (dil, damak, diş, dudak) konuşma dilimizin geleneksel seslerine dönüŐüp biçimlenmesidir. Artikülasyon teriminin yanı sıra boğumlama, ekleme, telaffuz ya da oynaklama terimleri de kullanılır.

Söyleyiş bozuklukları, konuşanın söyleyiŐinde değil, dinleyenin kulağındadır. Diğer bir deyiŐle dinleyici, konuşma seslerini; yer deđiŐtirmiş, atlanmış, eklemeler ve çarpıtmalar yapılmış gibi algılıyorsa söyleyiş bozukluğu var demektir. Konuşan kişi ses birimlerini (fonemleri) nasıl çıkarırsa çıkarırsın, iŐitenlere yanlış gelmedikçe fonemler doğru söylenmiş sayılmaktadır.

➤ **Artikülasyon bozukluğu dört değişik türde görülür:**

- **Atlama (Sesin düşürülmesi):** Atlama yanlıŐlarında sözcüklerin yalnız bir kısmı söylenir. Örnek: Hayvan -ayvan, rehberlik -reberlik, saat -sat, araba -arba, havlu-avlu örneklerinde olduğu gibi bazı sesler düşürülmektedir.
- **Yerine koyma (Sesin değiştirilmesi):** Sözcüğün başı, ortası veya sonundaki bir sesin yerine başka bir ses kullanılır. Örnek: Arı -ayı, kitap-kipat, davul-dayul, kamyon-kaymon, para-paya, çizgi-isgi vb. gibi.
- **Sesin eklenmesi:** Sözcüklerdeki fazla sesleri içerir. Örnek: Plan-pılan, aşağı-aŐŐađı, atmış-altmış, eŐek -eŐŐek, pencere -penicere, saat- sahat vb. gibi.
- **Sesin bozulması:** Sesler tam doğru olmamakla birlikte gerçeğine yakındır. Ses, konuşma dilinde olmayan yeni bir ses olarak çıkarılır. Örnek : Karagöz -kayagöz, ekmek -emmek, gelir-geliy ya da gelüm vb. gibi. Daha çok yöresel olarak çıkarılan sesler buna örnek teşkil eder.

➤ Ses Bozuklukları

İnsan sesinin üç özelliği vardır; ses perdesi, yüksekliği ve kalitesi. Bu üç özellikteki bozukluklar konuşan ve dinleyen için estetik açıdan rahatsız edicidir ve iletişime engel olur. Sesleme (fonasyon) bozuklukları özellikle erken çocukluk döneminde ve ilköğretim çağındaki çocuklarda sık rastlanan bir bozukluktur. Bunun temel nedeni de bu yaş grubu çocukların oyunda ve etkinlikler esnasında aşırı yüksek sesle konuşmaları ya da bağırmasıdır.

- **Ses perdesi:** Kişinin sesi perde bakımından yaşına ve cinsiyetine göre olması gerekenden daha alçak (pes) ya da yüksek (tiz) olursa toplumsal açıdan engellemelerle karşılaşır ve iletişimi zayıflar. Ses perdesi kırılmaları adölesan dönemde yaygındır. Sonraki yaşlarda devam etmesi iletişim sorunları yaratabilir.
- **Ses yüksekliği:** Çok zayıf ya da fazla yumuşatılmış bir ses belli uzaklıktan ve gürültülü ortamlarda anlaşılmayı güçleştirir. Çok yüksek ses ise özellikle hoş olmayan bir ses niteliği varsa dinleyici açısından rahatsız edici olmaktadır.
- **Ses kalitesi/tonu:** Ses kalitesini tanımlamada genizsizlik ve boğukluk özellikleri dikkate alınır. Genizsizlik, burun boşluğundan geçen havanın miktarı ve tınlama için burun boşluğunun ne ölçüde kullanıldığıyla ilgilidir. Bir kişinin sesinin kronik şekilde boğuk olması ciddi larynx (gırtlak) sorunu olduğuna işaret etmektedir.

➤ Akıcılık bozuklukları

Akıcılık bozukluğu; belirli ses ve kelime tekrarları, patlamalar, ses uzatmaları ve bloklar gibi faktörler nedeniyle bir kişinin konuşmasında akıcılık kusurları oluşmasıdır. Akıcılık bozuklukları, iletişimin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesinde çoğu zaman sınırlılıklara yol açmaktadırlar.

- **Acele-karmaşık konuşma:** Çoğunlukla kekemelik ile karıştırılan bu durum, aşırı konuşma hızı ile birlikte düzensiz cümle yapısını, söyleyiş problemlerini içerdiği gibi kekemeliğin problemi olan konuşmaya başlama güçlüğünü de içerir. Acele-karmaşık konuşanlar, hızlı ve düzensiz söyleyiş biçimleri nedeniyle söylemek istediklerini anlatamazlar. Kekemelerin aksine bozukluklarının farkında değildirler. Konuşabilirler ve nadiren kekelerler.
- **Kekemelik:** Kekemelik, konuşma engelleri arasında oran itibarıyla az olmakla beraber etki bakımından çok önemli yer tutan bir engel türüdür. Kekemelik konuşmanın tümünü etkileyen bir engeldir.
- Kekemelik; seslerin, hecelerin, sözcüklerin söylenmesinde işitilebilir veya sessiz tekrar ve uzatmalar biçiminde sözlü anlatım akıcılığındaki bozukluk olarak tanımlanabilir. Bazen bu bozukluklar konuşma organlarının hareketleri ile ilgili ya da ilgisiz beden hareketleri ile birlikte görülmektedir. Bu bozukluklar sıklıkla heyecan veya gerilim durumlarının ve korkuların, utanma, rahatsızlık gibi özel duyguların

belirtisidir. Kekemelik kız çocuklara oranla erkek çocuklar arasında daha sık görülmektedir. Ayrıca kekemeliğin derecesi de erkek çocuklarda kızlara oranla daha fazla olmakta ve problemin sürekliliği de erkekler aleyhine fazla olmaktadır.

Kekemelik, konuşmada tutukluk, bocalama ve tekrar normal konuşmaya dönüş gibi belirtilerle 3-4 yaşındaki çocuklarda başlayabilir. Asıl kekemelik tablosunun gerçek yerleşimi daha çok 5-6 yaşlarında olur. Sınıfta bir şey okuyacağı sırada kekeleyen çocuk, şarkı söylerken ya da telefonla konuşurken kekelemeyebilir. Çocukların çoğunlukla 2,5-3,5 yaşları arasında kekelemelerinin nedeni, bu sırada çocuğun özellikle heyecanlıyken düşünce ile dilini birbirine karıştırmasından kaynaklanmaktadır. Sözcük dağarcığı kısıtlı olmasına karşın çok şey söylemek isteyen çocuk, konuşmada zorluk çeker ve sonuç olarak kekeler.

Öneriler:

- Çocuğun akıcı olmayan konuşmasına dikkati çekmeyin ve eleştirmeyin.
- Çocuğunuzun konuşma bozukluğuna üzülmeyin, şimdilik onun konuşma şeklinin böyle olduğunu ve her şeyin normal olduğunu kabul edin.
- Konuşması için cesaretlendirin, geniş arkadaş çevresi olmasını ve sosyal faaliyetlere katılmasını sağlayın.
- Size bir şey söylemeye çalışırken dikkatinizi ona verin. Ayrıca, bu konuda uzman kişilerden mutlaka yardım alın.

1.2.2.3. Diğer Konuşma Bozuklukları

- Yarık damak ve yarık dudakla ilgili konuşma bozuklukları

Yarık damak (kurtağzı), ağız boşluğunun üst kısmında açıklık olması durumudur. Yarık dudak ise (tavşan dudak) üst dudakta tek ya da iki yanlı yarıklık olması durumudur.

Nedeni kesin olarak bilinmemekle birlikte annenin hamilelikteki sağlık durumu, beslenme bozukluğu ile fetüsün üzerinde rahim içi baskıların oluşmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Yarıklar cerrahi yolla düzeltilebilir ya da yapay olarak kapatılabilir. Tıbbi müdahale sonrası süreçte ise konuşma eğitimine başlanmalıdır. Ancak dudak ve damaktaki bu kusurların tedavisinden sonra konuşmanın ne ölçüde düzelebileceği belirlenemez.

Tek taraflı yarık dudak

Çift taraflı yarık dudak

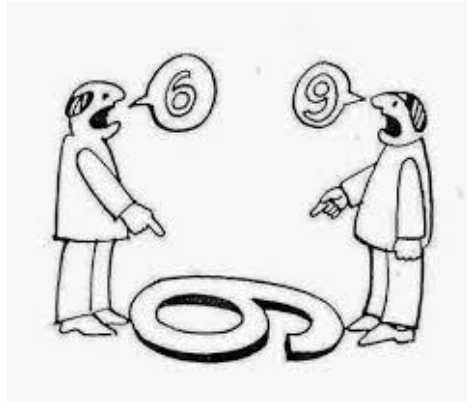

Resim1.6:Yarık dudak ve yarak damak şekilleri

➤ **Öğrenme bozukluğuna(disleksi) bağlı dil ve konuşma bozuklukları**

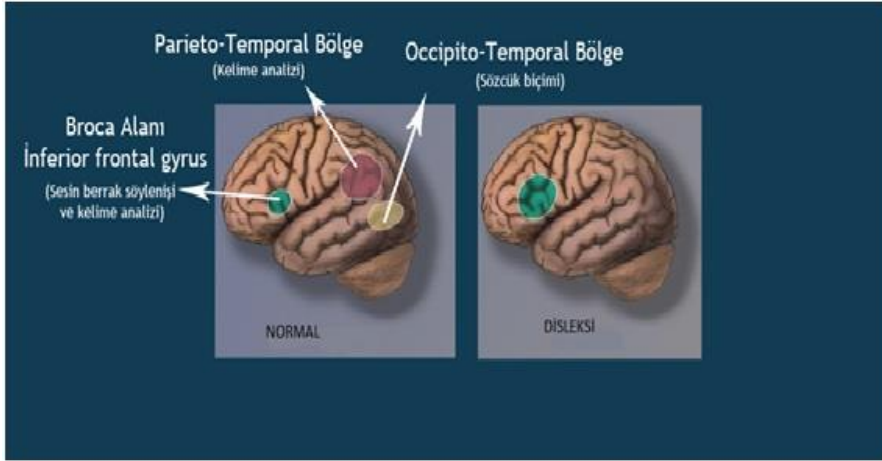
Dinleme, konuşma, okuma, yazma, akıl yürütme ile matematik yeteneklerinin kazanılmasında ve kullanılmasında önemli güçlüklerle kendini gösteren bir öğrenme bozukluğudur. Disleksili çocuklar, normal ya da normalüstü zekâyâ sahiptirler ve özel yetenekleri de olabilmektedir.

Disleksinin belirgin özelliklerinden biri harflerin, kelimelerin ve rakamların karıştırılması ve tersten algılanmasıdır; b, d, p, q harfleri, 6, 9 gibi sayıları karışık algılama, ne- en, 3-E, 12-21, çok-koç; olarak algılamak gibi. Yazılı kelimeleri öğrenme ve hatırlamada zorluk yaşarlar. Sayı saymak, nota becerileri (müzik), motor beceriler, organizasyon becerileri (zaman yönetimi gibi) etkilenebilir. Yazı yazmada zorluk çekerler.

Resim 1.7: Dislekside rakamların karıştırılması ve tersten algılanması

Gecikmiş konuşma ya da telaffuza ilişkin sorunlar, konuşurken anlama en uygun kelimeyi bulmada güçlük, yön (yukarı-aşağı) ve zaman (dün, bugün, yarın) kavramları konusunda zorluklar yaşarlar. Ayrıca sözel yönergeleri dinleme ve izlemede güçlük, harf-ses ilişkisini öğrenmede güçlük disleksi olan çocuklarda görülebilen belirtilerdir.

Resim1.8: Işıklı bir noktanın hızlı hareketlerinin izlenmesi sırasında disleksili ve normal beyin arasındaki etkinlik farkı.

Etkinlik 1:

Sınıf olarak 5 gruba ayrılınız. 1. grup artikülasyon bozukluklarıyla ilgili bilgi yarışması, 2. grup ses bozuklukları ile ilgili drama, 3. grup akıcılık bozuklukları ile ilgili afiş, 4. grup disleksi ile ilgili şiir, 5. grup ise yarık damak ve yarık dudak ile ilgili resim hazırlasın. Hazırlanan çalışmaları sırayla sınıfta sununuz.

➤ Otizme (otistik spektrum bozukluğu) bağlı dil ve konuşma bozuklukları

Otizm spektrum bozukluğu, doğuştan gelen ya da yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkan karmaşık bir nöro-gelişimsel bozukluktur. Bir iletişim problemi olarak da tanımlanan otizmin en belirleyici özelliği iletişimin temel ögesi olan ilişki kurmada yaşanan güçlüktür.

Yaşamın birinci yılında normal gelişim gösteren bebekler konuşmanın başlangıcı kabul edilen; gülümseme, el sallama, kucağa alma, alınmak istendiğinde kolunu kaldırma gibi temel bazı hareket ve jestleri kullanırken, otistik bebeklerin; ancak gıdıklandıkları, sallandıkları ya da havaya hoplatıldıkları zaman güldükleri gözlenmiştir.

Otistik çocuklardaki en belirgin özellik dil gelişimindeki yetersizliktir. Sesleri ve hareketleri taklit etme yetenekleri zayıftır. Nesnelerin ayırt edilmesi ile ilgili güçlükler yaşayabilmektedirler.

Otistik çocukların iletişiminde tekrarlı konuşma, ses tonunda monotonluk, kendinden bahsederken “ben” yerine “sen” dilini kullanma, basit gramer kullanma gibi özellikler bulunur. Otistik bireylerde konuşma “papağan konuşma” olarak adlandırılmakta; başkalarının konuşmasını taklit, TV vb. duyulan sözleri tekrar olarak görülmektedir. Otistik bireylerin ifade edici dil gelişiminin taklit etmeye dayalı olarak görülmesi; ifade edici dil gelişiminin sağlanmasında taklidin kullanılabilmesi yönünde fikir vermektedir.

Konuşma becerisindeki kazanamayan otistik çocukların birçoğu, belli bir döneme kadar isteklerini bağırarak ve tepinerek belirtir. Daha sonra bir şey istediklerinde yetişkin birinin elinden tutarak isteklerine yönlendirme yaparak anlatma yoluna gidebilirler. Örneğin kapının açılmasını istediğinde yetişkinin elini kapı koluna götürmeye çalışırlar.

➤ **Zihinsel engele bağlı dil ve konuşma bozuklukları**

Zihinsel becerilerdeki kaybın çok çeşitli nedenleri olduğu kadar kaybın derecesi de kişiden kişiye değişebilir. Zihinsel engelli kişinin dil becerileri de bu özelliklere göre farklılık gösterecektir.

Dil ve konuşma öğrenilen bir davranıştır. Zihinsel engelliler dil ve konuşmayı normallerin geçtiği aynı basamaklardan geçerek öğrenirler ve geliştirirler. Ancak bu basamaklardan geçiş hızları yavaştır. Bu nedenle dil ve konuşma gelişimlerinde gecikme ve ilk basamaklarda takılma durumlarına sıklıkla rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra zihinsel engelli çocuklarda her türlü dil ve konuşma bozuklukları daha yaygındır.

Zihinsel engelli çocukların edat ve sıfatları daha az sıklıkla kullanmaları da gözlenen diğer bir olgudur. Down Sendromlu çocuklar sözcük üretiminde kendine özgü bir gecikme sergilemekle birlikte jestlerle iletişimi bu çocukların daha çok tercih ettikleri görülmüştür.

➤ **Edinilmiş (travmatik) beyin hasarına bağlı dil ve konuşma bozuklukları**

Doğuştan olmayan ve trafik kazası gibi durumlarda dışarıdan uygulanan fiziksel bir güç sonucu ortaya çıkan hasara denir. Bu hasar bilişsel eksiklikse dil alanında özellikle kullanıma dayalı sosyal etkileşimleri anlamlandırmada güçlükler görülmektedir. Beyin hasarından kaynaklanan dil bozuklukları, hasarın şiddeti, hasarın yeri ve hasar meydana gelmeden önce çocuğa ait özelliklerden etkilenmektedir. Beyin hasarı yaşayan çocukların % 75’inde dil kullanım problemleri vardır.

➤ **Yabancı dil ve bölgesel konuşma ayrılıkları (iki lisanlılık / bilingualizm)**

Ülkemiz insanların değişik kültür zenginlikleri ile iç içe olması ve buna bağlı olarak değişik dillerin konuşuluyor olması bölgesel konuşma ayrılıklarını gündeme getirmektedir. Bu durum her ne kadar bir konuşma engeli olmasa da bir nesne adının bölgeye göre artiküle edilmesi bir konuşma bozukluğu şeklinde algılanmasına neden olmaktadır. Ülkemizde çok çeşitli dilleri konuşan aileler bulunmaktadır. Evde konuşulan dilin çevrede konuşulan dilden farklı olması durumunda çocuğun konuşma gelişimi gecikebilir. Çocuk okula gittiğinde okulda konuşulan dil ile evde konuşulan dil farklılığından kaynaklanan sorunlar yaşayabilir.

İki dilin konuşulduğu ev ortamı, her iki dilin konuşmaya başlangıcında geçici gecikmeye neden olur. Fakat çocuklar genellikle 5 yaşından önce iki dili de ustaca konuşabilirler. Yöresel dil kullanımları ve şive farklılıkları çocukların dili yanlış öğrenmelerine, telaffuz zorlukları yaşamalarına neden olmaktadır.

Etkinlik 2:

Bu hafta sonu “Yerdeki Yıldızlar” ve “Benim Adım Khan” adlı filmleri seyrediniz. Filmlerle ilgili izlenimlerinizi sınıfta paylaşınız

1.2.3.3. Dil ve Konuşma Bozukluğunun Nedenleri

Konuşma bozukluklarının nedenleri yapısal, işlevsel ve psikolojik bağlamda incelenmektedir.

- **İşlevsel nedenler:** Konuşma organları tam ve sağlam olduğu hâlde görevlerini yerine getiremez ya da yanlış görev yaptıklarında konuşma engeli meydana gelir. Ayrıca evde ikinci bir dilin konuşulması, konuşma dilinin kalitesiz oluşu, konuşmayı kazanma ve pekiştirme döneminde çocukla ilgilenen bir yetişkinin olmayışı gibi nedenlerden konuşma organları beklenen konuşma görevini yerine getirmeyi öğrenememiş olabilir. Çünkü konuşma işitme ve taklit yoluyla kazanılır. Yanlış ses duyulduğunda taklit sonucu çıkarılan sesler de yanlış olur. Birey, konuşması bozuk olan bir model ile etkileşimde bulunduğu anda, normal ve düzgün konuşma kazanmasını beklemek mümkün değildir. Konuşma öğrenilen bir beceri olduğundan, yanlış öğretilmesi sonucunda bireyde konuşma bozukluğu gerçekleşebilecektir.
- **Yapısal nedenler:** Bazı konuşma bozuklukları organik nedenlere bağlı olarak ortaya çıkar. Örneğin; dil kaslarının olağan işleyişten yoksun oluşu, dilaltı sinir ve kas bağlantılarının dil ucuna kadar uzaması, dudakların yarıklığı, burunda et kitlesinin oluşu, dişlerin yokluğu ya da bozuk dizilişi, çenedeki kas ve sinirlerin bozukluğu, işitme kaybı, beyindeki konuşmadan sorumlu Broka merkezinin herhangi bir nedenle zedelenmiş olması konuşmayı olumsuz yönde etkileyebilir. Alt ve üst solunum yollarını olumsuz etkileyen uzun süreli ve ağır hastalıklar, bazı bireylerde konuşma özüne neden olabilir. Bu nedenlerin oluş zamanı ve biçimi konuşma engelinin başlatıcısı olduğu gibi engelin devamını da sağlayabilir.
- **Psikolojik nedenler:** Bireyin duygusal yapısı da konuşmasını etkileyen bir etmendir. Bireyin ruhsal çalışma içinde olması, anne babanın uyum sorunları yaşamaları bireyin konuşmalarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ayrıca, çocukların aşırı derecede duyarlı, çekingen ve utangaç olmaları da konuşma gelişimini etkileyen önemli nedenlerdendir. Diğer önemli bir neden de çocukların belirli bir olgunluğa gelmeden konuşmaya zorlanmalarıdır.

1.2.3. Yaygınlık ve Etki

Konuşma özü tek bir problem değildir. Konuşma özüne birden fazla problem neden olmaktadır. Kimi zaman konuşma özüne bu problemlerden biri neden olurken bazen de bu problemlerin birkaçından dolayı konuşma özü ortaya çıkmaktadır. Konuşma özü özel eğitim alanı içinde en yaygın olan problemlerden biridir. Ülkemizde yapılan bir araştırmada konuşma özürlü oranı %10 civarında bulunmuştur.

Konuşma, bireyin hayatında iletişim için en çok kullanılan araç olması nedeniyle bireyin hayatını en olumsuz etkileyen özürlere biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Konuşma ve dil problemleri sadece problemlili olan bireyi değil çevresindekileri de olumsuz etkilemektedir. Çevresindekiler de onu anlamakta zorluk çekeceklerdir. Ayrıca konuşma ve dil problemi olan çocukların aileleri ve öğretmenleri de diğer insanların bu sorun nedeniyle onlarla alay edilmesini engellemek ve sabırla onları dinlemek zorundadırlar.

1.2.4. Önleme

Gelecek kuşakların özürsüz olması, konuşmalarının düzgün olması istenen bir durumdur. Bunun için önlemlerin bilinçli alınması gerekir. Dil ve konuşma güçlüklerinin bir kısmı yapısal bozukluklar nedeniyle oluşmaktadır. Bu sağlıkla ilgili bir sorundur. Yapısal bozukluklar, doğum öncesi, doğum ve doğum sonrasında oluşan hastalıklar, travmalar, beslenme bozukluğu gibi nedenlerden oluşmaktadır. Sağlıklı büyüme ve gelişme için alınabilecek her türlü önlem yapısal nedeni konuşma özürünün oluşmasını azaltacaktır.

Hastalık, işlev bozukluğu ve organ eksikliği olmadığı hâlde oluşan konuşma özürlilerini önlemede ise konuşma gelişimi dönemlerinde uygun ortamlar hazırlanmalı, yetişkinler iyi model olmalıdır. Psikolojik ortamlar uygun düzenlenmeli, aile içi problemler gerekirse uzman yardımıyla çözülerek yok edilmeli ve çocuğun yaşlarıyla iletişim kurmasına fırsat verilmelidir. Çocuk konuşurken nasıl konuştuğuna değil ne anlatmak istediğine yoğunlaşılmalıdır.

UYGULAMA FAALİYETİ

Dil ve konuşma bozukluklarının özelliklerini araştırınız. Araştırma sonuçlarınızı pano ve broşür ile destekleyerek arkadaşlarınıza sununuz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Dil ve konuşma bozukluklarını araştırınız.	➤ Dil ve konuşma bozukluklarını araştırırken kütüphanelerden ve internetten faydalanabilirsiniz.
➤ Dil ve konuşma bozukluğu olan bireylerin özelliklerini araştırınız. Sınıflandırma kriterlerini araştırınız.	➤ Dil ve konuşma bozukluğu olan bireylerin özelliklerini, sınıflandırma kriterlerini kitaplardan ve internetten araştırabilirsiniz.
➤ Rehabilitasyon merkezlerine, özel eğitim kurumlarına gidip dil ve konuşma bozukluğu olan bireyleri gözlemleyiniz.	➤ Gözlem yapmak için randevu almayı unutmamalısınız. ➤ Gözlem yaparken yalnız olmayınız. Birim yetkilisinin rehberliğinde gözlem yapabilirsiniz.
➤ Araştırmalarınızı ve gözlemlerinizi rapor hâline getiriniz.	➤ Araştırdığınız bilgileri rapor hâline getirmelisiniz.
➤ Dil ve konuşma bozukluğunun sınıflandırılmasına yönelik bilgilendirme amaçlı pano ve broşür hazırlayınız.	➤ Dil ve konuşma bozukluğunun sınıflandırılmasına yönelik bilgilendirme amaçlı pano ve broşürü yaratıcı ve estetik olarak hazırlamaya özen göstermelisiniz.
➤ Raporunuzu, panonuzu, broşürünüzü arkadaşlarınızla paylaşınız.	➤ Raporunuzu sunarken istekli olmalısınız.
➤ Hazırladığınız sunuyu diğer arkadaşlarınızın hazırladıkları ile karşılaştırarak benzerlik ve farklılıkları tartışınız.	➤ Hazırladığınız sunuyu diğer arkadaşlarınızın hazırladıkları ile karşılaştırıp benzerlik ve farklılıkları tartışırken objektif olmalısınız..

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

- 11-14 Aylar arasında çocuklar cümle seslerine benzeyen bir dizi ses üretiminde bulunurlar. Bu anlaşılmaz mırıltılar konuşmanın hangi döneminde görülmektedir?
A) Gıgıldama
B) Mırıldanma
C) Jargon
D) Tek sözcük
E) Yenidoğan
- “Kelimleri olması gerektiği doğru ses ve doğru vurguyla ağızdan çıkarmaktır.” ifadesi aşağıdakilerden hangisini açıklamaktadır?
A) Açıklık
B) İletişim
C) Artikülasyon (Söyleyiş)
D) Konuşma
E) Disleksi
- En sık karşılaşılan dil bozukluğu hangisidir?
A) Özgün dil bozukluğu
B) Sesletim bozukluğu
C) Afazi
D) İki lisanlılık
E) Disleksi
- Aşağıdakilerden hangisi afazinin belirtilerinden **değildir**?
A) İsimlendirme bozukluğu vardır.
B) Yazı yazma ve okunamı anlamada bozukluk vardır.
C) Duyduğu hâlde anlama ve tekrarlama bozukluğu vardır.
D) Konuşmada tutukluk, sessiz tekrarlar ve uzatmalar vardır.
E) Tutuk ya da akıcı özellikte bir konuşma bozukluğu olabilir.
- “Bir çocuğun konuşma engelli olarak kabul edilebilmesi için bazı özelliklerinde sorun yaşamaması gerekir.” Aşağıdakilerden hangisi bu sorunlardan **değildir**?
A) Konuşmanın anlaşılır şekilde olması
B) Konuşmanın duyulmasında yetersizlik olması
C) Sesin bozuk ve tırmalayıcı olması
D) Sesin çıkarılışının, ritminin ve vurgularının bozuk olması
E) Sergilenen konuşmanın bireyin yaşına ve fiziksel yapısına uygunsuzluğu

6. Aşağıdakilerden hangisini yerine koymaya (sesi değiştirme)örnek verebiliriz?
A) Araba - arba
B) Kamyon - kaymon
C) Saat- sahat
D) Karagöz – kayagüz
E) Hayvan -ayvan
7. Ses bozuklukları özellikle hangi çağdaki çocuklarda sık rastlanan bir bozukluktur ?
A) Bebeklik
B) Ergenlik
C) Ön ergenlik
D) Yeni doğan
E) Erken çocukluk döneminde ve ilköğretim
8. “Bireyde zekâ geriliği, bellek bozukluğu, işitme özrü ve konuşma organlarında bozukluk olmadığı hâlde beyindeki ilgili alanların tahribi sonucu, konuşma veya konuşulanı anlama yeteneğinin kaybıdır.” ifadesi aşağıdakilerden hangisini açıklamaktadır?
A) Afazi
B) Gecikmiş konuşma
C) Disleksi
D) Bilingualizm
E) Otizm
9. “Dudakların yarıklığı, burunda et kitlesinin oluşu, dişlerin yokluğu ya da bozuk dizilişi, çenedeki kas ve sinirlerin bozukluğu, , işitme düzeneği sorunları” dil ve konuşma bozukluğu nedenlerinden hangisinde yer almaktadır?
A) Çevresel bozukluklar
B) İşlevsel bozukluklar
C) Yapısal bozukluklar
D) Psikolojik bozukluklar
E) Nörolojik bozukluklar
10. Aşağıdakilerden hangisi dil ve konuşma bozukluğuna karşı alınabilecek önlemlerden biri **değildir**?
A) Konuşma gelişimi dönemlerinde uygun ortamlar hazırlanmalı
B) Çocuk konuşurken nasıl konuştuğuna yoğunlaşılmalı
C) Aile içi problemler gerekirse uzman yardımı alınarak çözülmeli
D) Yetişkinler iyi model olmalı
E) Yeterli ve dengeli beslenilmeli

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçebilirsiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

ÖĞRENME KAZANIMI

Dil ve konuşma bozukluğu olan bireylerin eğitimlerini açıklayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Dil ve konuşma bozukluğu olan bireylerin eğitimlerini kütüphanelerden, internetten, çevrenizde bulunan özel eğitim kurumlarından araştırınız.
- Topladığınız bu bilgileri raporlaştırınız.
- Hazırladığınız raporu sınıfta sununuz.

2. DİL VE KONUŞMA BOZUKLUĞU OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ

Konuşma veya sözlü iletişim insanoğlunun günlük yaşantısında en çok kullandığı araçlardan biridir. Eğitimde başvurulan etkinliklerin birçoğu da konuşmaya dayanmaktadır. Bu aracın kusurlu yani konuşmanın bozuk olması çocuğun okul içi ve dışı yaşantılarında güçlük yaratmaktadır. Konuşma bozukluğuna dayalı olan bu güçlükler bazen uyum problemi hâline gelmektedir. Eğitimde konuşma bozukluğu, çoğunlukla öğrenimi tıkayan, engelleyen, bozan bir problem hâline gelmektedir.

2.1. Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Bireylerin Eğitimleri

Dil ve konuşma bozukluklarının en yaygın türü olan artikülasyon bozukluklarını düzeltme çalışmaları dört aşamada gerçekleştirilebilir:

- **Nedenleri ortaya çıkarmak:** Çocuğun probleminin giderilmesi için doğru bir tanılama gerekir. Tanılama ile birlikte nedenlerin ortaya çıkarılması da önemlidir. Eğer çocukta artikülasyon bozukluğunun nedeni yapısal bir bozukluksa bu bozuklukların çoğu tıbbi tedavi ile düzeltilebilir. Neden işitme engeline bağlı ise uygun tedavi ve işitme aracı kullanılır. Zekâ düzeyi düşük çocuklarda zekâ seviyesine göre terapinin düzenlenmesi yapılarak çocuğun mevcut kapasitesinden en iyi şekilde yararlanması gerekir. Ayrıca aile atmosferi ve duygusal uyumsuzluk gibi engeller için psikolojik çalışmalar yapılmalıdır.

- **Çocuğun probleminin farkına vandırılması:** Çocuğa probleminin farkına vandırmak ve çocuğu terapiye istekli hâle getirmektir. Çocuğun bozuk çıkardığı sesler, çocuk ve eğitimcisi tarafından beraberce listelenir. Böylece çocuk hangi sesleri çıkaramadığını bilir ve bu seslerle çalışma yapacağını farkına varır.
- **Yanlıs sesin düzeltilmesi:** Artikülatör kaslar; çene-dudak-dil-ağız kasları gereği gibi işlemiyorsa yapılacak çalışmalar şunlardır;
  - Üfleme çalışması (kibrit, mum, söndürme, kâğıt üfleme, pervane döndürme),
  - Sakız çiğneme çalışması,
  - Yalama çalışması (dudaklara reçel, bal gibi tatlılar sürülerek yalama çalışmaları ile dil, dudak ağız kaslarının gelişmesinin sağlanması),
  - Islık çalma çalışması,
  - Dil yuvarlama çalışması,
  - Dişleri birbirine vurma çalışması,
  - Dudakların enlemesine, uzunlamasına açılıp kapanma çalışmasıdır.
- **Daha sonra sesin düzeltilmesi için yapılması gerekenler;**
  - Çocuğa yanlış çıkardığı sesin doğrusunu dinletme çalışması (Bu şekilde doğru sesin işitme merkezinde yer etmesi sağlanmalıdır.),
  - Sesin çalışması (Ele alınan yeni ses uyarı, taklit, fonetik değiştirme ve doğru sesli sözcükleri kullanarak öğretilir),
  - Ayna karşısında doğru sesi çıkarma çalışması,
  - Hece ve kelime çalışması,
  - Atasözleri, deyimler gibi karmaşık kelime çalışmalarıdır.

Resim 2.1: Ayna karşısında doğru sesi çıkarma egzersizi

2.1.1. Dil ve Konuşma Bozukluğunda Yapılabilecek Egzersizler

➤ Dil hareketleri

- Dili dışarı çıkarmak
- Dili dudakların sağına soluna değdirmek
- Dili dışarı içeri çekme
- Dili buruna doğru sokmak
- Dili çeneye doğru çıkarmak
- Dilin ucunu alt-üst dişlerle ısırarak
- Dil ile dudakları yalamak (yuvarlayarak)
- Dili üst ön dişlere değdirmek
- Dili şıklatmak (dil ile üst damağa vurup alt damağa çekerek ses çıkarma)
- Dil ucunu üst dişlerden en aşığıdaki ve en soldakine değdirmek
- Dil ucunu alt dişlerden en sağdaki ve en soldaki üzerine değdirmek
- Dili ağız içinde (u) biçiminde kıvrırmak (yanlarda)
- Dil ile dudakları ıslatmak

Resim 2.2: Dil ve konuşma egzersizlerinde dili yuvarlama

➤ Dudak hareketleri

- Dudakları yanlara doğru(alt-üst)çekerek dişleri bitişik vaziyette göstermek
- Üst dişleri göstermek
- Alt dişleri göstermek
- Üst dudağı ısırarak
- Alt dudağı ısırarak
- İki dudağı da ağız içine almak
- Alt dudağı dışa döndürmek
- U sesi çıkarır gibi dudakları öne uzatmak
- Dudakları birbiriyle içe doğru sıkıştırmak
- Kalemi dudakları arasında tutmak
- Ruju dağıttığımız gibi iki dudağı birbirine sürtmek, değdirmek

➤ **Yanak hareketleri**

- İki yanağı aynı anda şişirme
- Sağ yanağı şişirme
- Sol yanağı şişirme
- Soldan sağa sağdan sola sürekli yanak şişirme
- İki yanağı dişler arasına çekme
- Dil ile sağ yanağı şişirme
- Dil ile sol yanağı şişirme

➤ **Mimikler**

- Hayret
- Gülmek
- Kızmak
- Ciddi
- Korku
- Üzüntü
- Uyku
- Ağlamak
- Evet
- Hayır

➤ **Çene hareketleri**

- Ağzı (çeneler gergin) açmak-kapatmak
- Alt çeneyi (ağız açık) sağa sola hareket ettirmek
- Alt çeneyi (ağız kapalı) sağa sola hareket ettirmek
- Soldan sağa sağdan sola sürekli yanakları şişirmek
- İki yanağını dişler arasına çekmek
- Dil ile sağ yanağı şişirmek
- Dil ile sol yanağı şişirmek

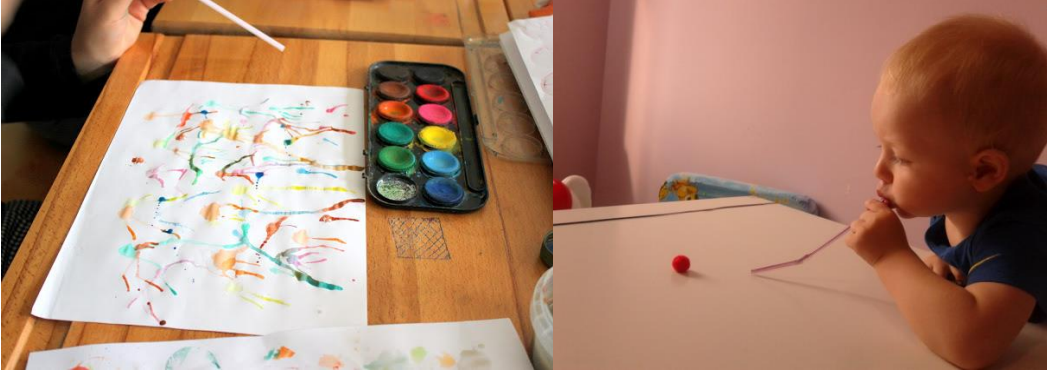
➤ **Burun hareketleri**

- Burunu buruşturarak yukarı çekmek
- Burun deliklerini açmak

➤ **Nefes çalışmaları**

- Ağızda üfleme (dudaklar kapalı durumda)
- Burundan nefes alıp burundan verme
- Burundan nefes alıp ağızdan verme
- Ağızdan nefes alıp burundan verme

- Kamış(pipet) ile hava çekme
- Burundan iki defa nefes alıp iki defa verme
- Ağızdan iki defa nefes alıp iki defa ağızdan verme
- Kâğıt, pamuk, pinpon topu vb. bol nefes ile nesneyi üfleme (yakın-uzak mesafe)
- Nefesli müzik aleti çalma
- Balon şişirme
- Islık çalma
- Burun çekme
- Öksürme
- Horlama
- Esneme
- İç çekme

Resim 2.3: Konuşma organlarının hazır hâle getirilmesi için yapılabilecek nefes çalışma egzersizleri

➤ **Gırtlak hareketleri**

- Tükürerek yutkunma
- Su yutma
- Gargara yapma
- Gırtlaktan öksürme (ses ayarlama)

2.1.2. Dil ve Konuşma Gelişimiyle İlgili Etkinlikler

Erken çocukluk döneminde dil ve konuşma gelişiminin desteklenmesi için bireysel etkinliklerin yanı sıra grup etkinlikleri de yapılabilir. Müzik etkinlikleri, oyun etkinlikleri, drama çalışmaları, ana dili etkinlikleri çocuklarda dil ve konuşma gelişimini destekleyici etkinliklerdir. Ayrıca erken çocukluk eğitimi kurumlarında dili kullanma konusun da çocuğa doğru model olunan her etkinlik dolaylı yoldan da olsa dil ve konuşma gelişimini destekleyecektir.

Erken çocukluk eğitimi kurumlarında Türkçe dil etkinlikleri saatinde hikâye öncesinde sohbet, bilmece, tekerlemeler, şiirler, hikâye saatinde hikâye dinleme ve anlatma, hikâye sonrası etkinliklerde hikâyenin dramatize edilmesi, hikâye tamamlama, pandomima gibi etkinliklerin yapılması çocukta alıcı ve ifade edici dil gelişimini destekleyecektir. Bu etkinlikler bireysel ya da grupça uygulanarak çocukta dinleme alışkanlığının kazanılması, dilin akıcılığı, gramer kurallarına uygunluğu, anlamlı cümleler kurulması sağlanabilir. Ayrıca bu etkinliklerde kostümler, kuklalar ya da maskeler kullanmak çocuğun kendini daha rahat hissetmesini ve konuşmanın akıcı olmasını sağlamada yardımcı olur.

2.1.2.1. Etkinlik Örnekleri

➤ Rüzgâr ve yaprak

Öğretmen çocukları ikiye bölerek gruplara ayırır. Çocuklardan biri rüzgâr diğeri de rüzgârda savrulmuş yaprak olacaktır. Rüzgâr rolündeki çocuk üfleyerek yaprağı hareket ettirecektir. Yaprak rolündeki çocuksa rüzgârın şiddetine göre sınıf içinde oradan oraya savrulacaktır. Rüzgâr durduğunda duracak, hafif rüzgârda sallanacak, şiddetli rüzgârda hızlı hareket edecektir.

➤ İsmi söyle

Öğretmen çocuklara müzik eşliğinde dans edebilecekleri bir ortam sağlar. Müziği durdurduğunda en yakın olan çocuklar birbirine adını söyler. Çalışma “adı ve doğduğu şehir”, “adı ve en sevdiği yemek”, “adı ve en sevdiği mevsim” gibi konularda çeşitlendirilir. Sonrasında ise her çocuk ortaya gelir ve diğer çocuklar onunla ilgili hatırladıkları bilgileri söyler.

➤ Eğer.... oyunu

Çocuklar arasından ebe seçilir. Seçilen ebe “Eğer” le başlayan bir cümle söyler. İşaret ettiği arkadaşını cümleyi tamamlar. Örneğin;

“Ebe: Eğer bir köpek olsaydım,

Diğer Çocuk: Hav hav derdim.

Ebe: Eğer şemsiyem olsaydı,

Diğer Çocuk: Yağmurda ıslanmazdım.

Ebe: Eğer acıkmış olsaydım,

Diğer Çocuk: Yemek yedim.” şeklinde etkinlik gerçekleştirilir.

➤ Olanlar olmayanlar

Öğretmen çocuklara “elma sevenler ve sevmeyenler ayrılın” der. Daha sonra bu talimatları çeşitlendirir. “Kardeşi olanlar ve olmayanlar ayrılın.”, “Evinde bir hayvan olanlar ve olmayanlar ayrılın.”, “ Yüksekten korkanlar ve korkmayanlar ayrılın” gibi talimatlarla oyun devam ettirilir. Çocukların arasından biri seçilerek talimatları onun vermesi istenerek oyun çeşitlendirilebilir.

➤ **Adımı Bul**

Bir torbaya anahtarlık, çay kaşığı, tuzluk, saat gibi küçük nesnelere konur. Her çocuk sırayla bir nesne çeker ve çektiği nesnenin adını söyler. Daha sonra ise çekilen nesnenin ne işe yaradığı, neden yapılmış olduğu gibi sorularla oyun zenginleştirilebilir.

➤ **Bil bakalım ne yapıyorum?**

Çocuklardan biri bir iş yapılırken çıkan basit sesleri çıkararak konuşmadan o işin hareketlerini yapar. Örneğin çivi çakmak, yemek pişirmek, gazoz kapağı açmak gibi. Diğer çocuklar onun ne sesi çıkardığını ve ne iş yaptığını bilmeye çalışır.

➤ **Siz olsaydınız ne yapardınız?**

Çocuklar yarım ay şeklinde oturtulur. Öğretmen bir problemlilik olay anlatır ve sonunda “Siz olsaydınız ne yapardınız?” diye sorar. Çocuklar sırayla olay karşısında nasıl davranacaklarını söyler. Örneğin, öğretmen çocuklara “Anneleriniz dişlerinizi fırçalamanız gerektiğini söyleyip evden çıkarak komşuya gitti. Ancak siz oyuna dalıp fırçalamayı unuttunuz. Döndüğünde dişlerinizi fırçalayıp fırçalamadığınızı sordu. Siz olsaydınız ne yapardınız? Ona ne söylediniz?” gibi bir soru sorar ve çocukların sırayla cevaplamasını ister.

➤ **Aşure pişirme oyunu**

Aşurenin içine ne kadar çok çeşit yiyecek konursa o kadar lezzetli olur. Bu oyunu oynamak için grupta bulunan her öğrenciye aşureye konulan bir yiyeceğin ismi verilir. Örneğin, buğday, nohut, ceviz, tarçın vb. Öğretmen oyunu “Bu gün aşure pişireceğiz, suyu var buğdayı yok” diyerek başlatır. Buğday adını alan öğrenci söz alır “Buğdayı var, nohudu yok” der. Böylece diğer çocuklarda kendilerine verilen ad söylendiğinde söz alarak oyunu sürdürürler.

➤ **Babam çarşıya gitti**

Öğretmen “Babam çarşıya gitti, armut aldı.” diyerek oyunu başlatır ve çocuklardan birini işaret eder. İşaret edilen çocuk kalkar ve öğretmenin söylediği meyve adının son harfiyle başlayan ve çarşıdan alınabilecek bir meyve, sebze ya da nesne söyler. Örneğin, “Babam çarşıya gitti, tere aldı.” der ve bir arkadaşını işaret eder. İşaret edilen çocuk aynı şekilde oyunu sürdürür.

➤ **Sen ne duydun oyunu**

Çocuklardan gözleri kapalı olarak birkaç dakika sessiz durmaları ve sınıf dışından gelen sesleri (ayak sesi, rüzgâr sesi, kuş cıvıltıları vb.) dinlemeleri istenir. Bir süre sonra öğretmenin komutuyla gözlerini açarlar. Öğretmen çocuklara sırayla “Sen ne duydun?” diye sorar. Her çocuk duyduğu sesleri ve sesin özelliklerini söyler. Örneğin, “Ayak sesi duydum, hızlı yürüyen birinin ayak sesiydi, çocuk sesi duydum, ağlayan bir çocuğun sesiydi” gibi.

2.1.3. Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Çocukların Öğretmenlerine ve Ailelerine Öneriler

➤ Artikülasyon bozukluğu olan çocukların anne-babasına öneriler:

- Bu aşamalar izlenerek aile, öğretmen ve terapistin yardımı ile artikülasyon bozukluğu olduğuna karar verilen çocuklar konuşmayı daha kolay ve kısa zamanda kazanabilir. Artikülasyonu olan her çocuk yardımıyla ve düzenli çalışma ile konuşmasını düzeltebilir.
- Aile çocukta artikülasyon bozukluğu olduğunu düşünürse; Rehberlik ve Araştırma Merkezlerine başvurarak artikülasyon testi yaptırmalı ve artikülasyon çeşidi, hatalı seslerin sayısı ve başta, ortada ya da sonda mı olduğu hakkında bilgi almalıdır.
- Anne-babalar bir uzmanla diyaloga geçerek çocuğun konuşma terapisinden faydalanmasını sağlasalar da bununla yetinmeyip evde çocuklarıyla bireysel olarak ilgilenmelidir.
- Yapısal bozukluk ve duygusal çatışmaya dayalı olmayan artikülasyon bozuklukları ailenin özverisiyle düzeltilir. Anne baba bu çalışma esnasında sevecen ve sabırlı olmalı, hatalı seslerin birden düzeleceğini düşünmemelidir.
- İlk çalışma olarak aile çocuğun ağız, dudak, dil vb. artikülasyon organlarındaki kasları çalıştırma alıştırmaları yaptırmalıdır. Bunun için çocuk sakız çiğneyebilir, dudak kaslarını çalıştırmak için üfleme çalışması, dudaklara bal sürerek dudak yalama çalışması, a-o harfleriyle ağız yuvarlama hareketleri, diş takırdatma hareketleri yapabilir.
- Aile çocuğun hatalı çıkardığı sesleri tespit ederek içinde bu seslerin bulunduğu kelimelerden oluşan bir listeyi çocukla beraber hazırlayarak çocuğun listedeki kelimelerden haberdar olması sağlanabilir. Bu listeyi bazen yanlış bazen doğru telaffuz ederek okumalı ve her yanlış okunan telaffuzu bir işaretle belli etmesi istenir, daha sonra bütün kelime doğru telaffuz edilerek okunur ve çocuğun dikkati doğru sese çekilir. Çocukla beraber, hatalı çıkarılan seslerden ve kelimelerden oluşan bir hikâye hazırlanır. Önce çocuk okur, sonra aile doğrusunu okur, çocuk tekrar okuyarak kendi yanlışlarını işaretler. Burada amaç çocuğun doğru sese dikkatini çekmek ve doğru telaffuz etmesini sağlamaktır.
- Çocuk ve aile ayna karşısına geçer, önce aile çocukla beraber hazırlanan kelime listesinin doğrusunu okur, sonra çocuktan okumasını ister. Çocuk ebeveyninin ağız hareketlerine (ağzının hatalı sesi çıkarırken aldığı şekle dikkat ederek) bakarak doğrusunu çıkarmaya çalışır, hem doğrusunu hem yanlışını telaffuz eder, çocuk hem doğru sesin hem yanlış sesin farkını görür.
- Çocuk okula gidiyorsa Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler gibi derslerden okuma çalışması yaptırılabilir. Aile, çocuğun yanlış çıkardığı seslere ilgisini çekerek çocuktan yanlış okuduğu seslerin altını çizmesini isteyebilir. Bu ödevleri bir de anne baba yanlış okuyarak her

yanlışta çocuğun parmağıyla masaya vurmasını isteyebilir, sonra doğru telaffuz etme çalışmasına geçilebilir.

- ocukla beraber oluşturdukları kelime listesiyle ilgili resimleri beraberce toplayarak bir dosya oluşturulur. Aile bu resimlerle doğru sesi çıkarma çalışması yaptırabilir. Bu alışmalar yapılırken ocuk doğru çıkardığı sesler için ödüllendirilir. Çalışmanın son aşamalarında ödül azaltılarak uygun bir biçimde kesilmelidir.
- Aile ocuğa evdeki rutin işlerde de görev vererek bu işleri yaparken çocuğun hatalı çıkardığı sese dikkati çekilebilir.
- Alıştırmaya önce ses ile başlanır, ocuk sesi doğru telaffuz ettikten sonra basit hecelere geçilir, en son kelimeye geçilir. Cümle önce kısa, basit sonra atasözleri, bilmecele, tekerlemelere geçilebilir. Alıştırmalar ocuğun anlayabileceği gibi tane tane ve normal ses düzeyinde olmalıdır.
- Bu alışmalar yapılırken çocuğu sıklamak, onun hoşuna gidecek ortamlar oluşturmak ve çocuğu ödüllendirmek çok önemlidir. Bu mesafe iyi ayarlanmazsa ocuk çalışmadan sıkılıp hiç konuşmama yolunu da seçebilir. Aile ocuğa sabırla yaklaşmalı, çalışmalarda aceleci olmamalı ve hemen sonuç bekleme gayretine girmemelidir.
- Çocuktan aynı Őeyi defalarca tekrarlamasını istemek çocuğu sıkar, konuşmaya ilgisini azaltır ve ocuk sorulan sorulara cevap vermez. Başarıya ulaşmak için her sözü tam değeri ile seslendirmeye ve acele etmemeye zen gösterilmelidir.
- ocuk doğru sesi kelime içinde de çıkarmaya başladığında hemen alıştırmalar sona erdirilmemeli ve ocuk takip edilmelidir.

Resim 2.4: Artikülatör organlarındaki kasları alıştırma alıştırmaları

➤ **Artikülasyon bozukluğu olan öğrencilerin öğretmenlerine neriler**

- Artikülasyon bozukluğu uygun eğitim ortamı sağlandığı zaman düzeltilebilecek bir problemdir. Eğitimcilerin bu konuda nasıl yardımcı olacaklarını bilmesi bu problemin üzümünde fayda sağlayacaktır.

- Sınıfta öğretmen bir takım etkinlikler yaparak çocuğun çıkarmış olduğu hatalı sesi öğrenmesine ve düzeltilmesine, dikkatinin çekilmesine yardımcı olur. Örneğin; şarkı, masal, kasetler dinlettirilerek çocuğun hatalı çıkardığı sesin doğrusunu öğrenmesi ve dikkatinin çekilmesi sağlanır.
- Öğretmen sınıfındaki diğer öğrencilere artikülasyon bozukluğu hakkında bilgi vermeli ve bu problemin eğitimle ortadan kaldırılacak bir bozukluk olduğunu ve artikülasyon bozukluğu olan arkadaşlarını duygusal yönden desteklemelerinin faydalı olacağını anlatmalıdır.
- Artikülasyon bozukluğu bireyin yaşlarına göre yanlış sesler çıkartması ve kullanması, söylemesi bir sesin yerine başka bir sesi söylemi olarak gözlenmektedir. Sınıflarında artikülasyon bozukluğu olan çocuklar tamamen sınıf öğretmenin anlayış ve çabasına kalmaktadır.
- Öğretmen çocuğa karşı sevecen, sabırlı ve özverili olmalıdır. Çocuğun hatalı çıkardığı sesi hemen doğru olarak kazanamayacağı için aceleci davranmamalıdır.
- Öğretmenin önce çocuğun artikülasyonun çeşidini ve çıkardığı hatalı sesleri bilmesi gerekmektedir. Bu nedenle çalışmanın ilk aşaması hatalı sesin doğru olarak çıkarılması olmalı ve doğru olarak çıkarmaya başladığı sesi cümle içinde kullanma çalışmaları yapılmalıdır.
- Öğretmen Türkçe dersinde artikülasyon bozukluğu olan çocuklara daha çok söz vermelidir. Parçanın her okunuşunda çocuğun çıkardığı sese çocuğun dikkatini çekmeli ve öğretmen tarafından doğru telaffuz edilerek çocuğun tekrarlaması istenmelidir. Artikülasyon bozukluğu olan çocuklarda hatalı çıkardığı seslerden oluşan isteklerde bulunmalıdır. Örneğin “r” harfini çıkartmakta zorlanan bir çocuğa içinde “r” harfi olan kelimelerden cümleler kurarak çocuğun tekrar etmesini istemelidir.
- Öğretmen bu çocuklara sınıf içi veya sınıf dışında bir takım görev ve sorumluluklar vererek günlük konuşmalarının desteklenmesi ve bu konuşmalarda yapmış olduğu hatalara dikkat çekilmesi sağlanmalıdır.
- Sınıfta bu çocuklarla çalışırken bir okuma parçasında bilinçli hatalar yaparak çocuğun bu hataları bulması istenebilir.

Resim 2.5: Dil ve konuşma terapisinde doğru modeli sesleme çalışması

➤ **Kekemelik problemi olan çocukların anne babasına öneriler**

- 2-6 yaş arasındaki geçici kekemelik döneminde çocuk hemen kekeme olarak etiketlenmemelidir. Bu dönemde çocuk duraklar, sözcük tekrarlar ama kendisi bunun farkında değildir. Bu aşamada çocuğun her dediği düzeltilir, kelimeleri tekrarlatılır, sabırsızlık gösterilir, baskı yapılır, konuşmasıyla alay edilir, yanında sorunu konuşulur ve dikkati gereksiz yere bu noktaya çekilirse kekemelik kalıcı hâle gelebilir.
- Bu çocuklar otorite figürlerle (baba, öğretmen, okul müdürü vb.) ya da kendi konuşmasını dinlemekten bıktığını belli eden dinleyici ile konuşurken daha fazla güçlük çekerler. Bu nedenle onu dinleyen tüm insanların sabırlı ama yapmacık olmayan bir ilgi ile dinleme davranışı göstermeleri etkili olabilir. Acımak, konuşmaya başladığı zaman kaygılı olmak, sabırsız ve öfkeli görünmek, alay etmek, küçük düşürmek çocuk üzerinde son derece olumsuz etkiler bırakır. Acıma ya da kızgınlık gibi duyguları ses tonu da ele verebilir. Bu nedenle kelimelere olduğu kadar ses tonuna da dikkat edilmelidir.
- Kekeleyen çocuk olumsuz duygularını çeşitli yollarla gösterir. Kekelediği zaman gözlerini dinleyiciden uzaklaştırmaya, konuşma sona erdiği zamanda utanç duymaya başlar. Bütün bu davranışlar kekeleyen çocukların tutumlarında korkunun önemli rol oynadığına işaret etmektedir. Genellikle dinleyicide gözlerini kekeleyen çocuktan kaçırır, böylece çocuğun daha rahat konuşabileceğini düşünür. Oysa çocuk bu davranışı dinlenmediği ya da kendisinden utanıldığı olarak yorumlar. Bunun için konuşma boyunca çocukla göz kontağı kurulmalı, dikkatle dinlenilmeli, bakışlarda endişeli ve gerilimli bir ifade olmamalıdır. Bu sayede çocuğun kendini daha iyi hissetmesine yardımcı olunabilir.
- Çocuk konuşurken takıldığında en çok görülen anne baba ve öğretmen davranışı çocuğun cümlesini tamamlama biçimindedir. Oysa bu davranış çocuğu yetersizlik duygusuna itebilir.
- Ayrıca aşağılama, alay etme, utandırma gibi davranışlarda çocukta yetersizlik duygularına yol açabileceği için bu davranışlardan kaçınılmalıdır.
- Araştırmalar, bu çocukların aileleri tarafından daha az beğenilip takdir edildiğini, çocukların yerine daha çok konuşulduğunu ve konuşmalarının daha sık kesildiğini göstermektedir. Ayrıca okul başarıları, sosyal olarak daha aktif olmaları gibi özellikleri daha az memnuniyet uyandırmakta ve anne babaları başka insanların görüşlerine karşı daha hassas davranmaktadırlar. Bunun yanı sıra bu ebeveynler daha az gülen, gergin, katı disiplin standartları olan çocuklarını daha çok suçlayıp cezalandıran kişilerde olabilmektedir. Bu çocukların annelerinin daha huzursuz, disiplinsizlikten çok rahatsız olan, çocuklarının konuşmalarıyla daha çok ilgilenen, daha az umursamaz, eşlerinden ya da eşlerinin işinden daha az hoşnut kişiler oldukları görülmüştür.

- Bu çocukların kendilerini olumsuz algıladıkları ve kendilerine güvenlerinin olmadığı dikkate alınarak aşağılık duygusu, kaygı ve engellenmeye dayanıksız oldukları unutulmamalıdır. Buna bağlı olarak anne babaların aşırı koruyucu, dil ve konuşma gelişiminde aşırı mükemmeliyetçi ve baskıcı tutumlar göstermemeleri gerekmektedir. Yapılan çalışmalar olumlu benlik kavramına sahip olmanın kekemelik tedavisinde de yararlı olduğunu, dolayısıyla çocuğun erken dönemde uygun tedavi programına alınmasının problemle başa çıkma becerisini arttırdığını göstermektedir.
- Çocukların dikkat ve ilgileri olumlu özelliklerine çevrilerek benlik saygısı artırılmalıdır.
- Çocuk kekeleyiği için cezalandırmak, suçlamak, konuşmayı kesmesini söylemek, durup tekrar başlamasını istemek kekeleyiği arttıracaktır. Kekeleyişine değil akıcı konuşmasına odaklanılmalı ve çocuk cesaretlendirilmelidir. Çocuğun yerine konuşmak veya takıldığı yerleri tamamlamak iyi niyetli olsa bile zarar vericidir. Konuşmasını düzeltmekten "daha yavaş konuşmalısın, yüzünü öyle yapma" gibi olumsuz cümlelerden kaçınılmalıdır. Konuşmaya başlamadan önce düşünmesini ya da derin bir nefes almasını önermek çocuğun daha da heyecanlanmasına yol açabilir
- Çocukla iletişim telaşlı bir havada geçmemeli, çocuğa yöneltilen soruların "evet" ya da "hayır"la veya kısa ifadelerle yanıtlanabilir olmasına, kendi arzusuyla konuşmaya başlarsa engellemeden zaman tanımaya özen gösterilmelidir.
- Çocukların duygu ve heyecanlarını ifade etmesine fırsat verilmelidir. Eğer konuşurken zorlanmaya başladıysa dinlendiği gösterilerek yöreklendirilmelidir. Çocuğun nasıl söylediğinden çok, ne söylediğine dikkat edilmeli, konuşmaya müdahale etmeden göz kontağı sürdürülmelidir. Çocukla konuşurken kısa ve basit cümleler kullanmaya özen gösterilmelidir.

Resim 2.6: Kekeleyen çocukta olumsuz duygular

- Zorlandığı sözcükleri söylemekten kaçınmasını önermek var olan sorunu düzeltmeyecektir. "Sen yapamazsın, hayır sen cevap verme, dur, konuşma" gibi ifadeler çocuğun bu zorluğun üstesinden gelmede en önemli adımını oluşturan özgüveni zedeleyici tutumlardır.
- Her konuda olduğu gibi bu konuda da yaşına ve olgunluk düzeyine uygun olmayan beklentiler, çocuğun kaygısını arttırarak daha fazla kekeleyesine neden olacaktır.
- Kekeleyerek aslında en çok çocuğa sıkıntı verir ve bu durum anne babayı fazlasıyla üzer. Bu durumda acıma, kaygı, suçlama olmadan, hafifçe gülümseyerek "Bazen zor oluyor değil mi?", "Bu kelimeyi söylemekte zorlanıyorsun galiba" gibi sözler söylemek ve çabasını fark edip takdir ettiğinizi belirtmek işe yarayabilir.
- Çocukla birlikte vakit geçirmeye çalışılmalı, nasıl konuşursa konuşsun ona değerli olduğu hissettirilmelidir.
- Çocuğun hangi ortamlarda daha akıcı konuştuğunu gözlemleyerek bu ortamlarda daha çok zaman geçirmesi sağlanmalıdır.
- Kekemelik hakkında konuşmak tabu değildir. Yaşadığı konuşma güçlüğü hakkındaki duyguları sorulabilir, herkesin bazı güçlükleri olabileceği çocukla paylaşılabilir.
- Kardeşleri ve arkadaşları çocukla alay ediyor, ondan utanıyor olabilir. Bu durumda onlarla sinirlenmeden, sabırla konuşulmalı, tüm insanların zayıf ve güçlü yanları olabileceği belirtilmelidir.
- Çocuğun iyi beslenmesi ve yeterince uyuması için süreklilik gösteren bir düzen oluşturması önemlidir.
- Tanı için üniversite hastaneleri ve eğitim birimlerine başvurulmalıdır. Tanı ne kadar erken konulursa çocuğa o kadar fazla yardım edilebilir. Rehberlik ve Araştırma Merkezleri, bu çocukların eğitimi hakkında bilgi verme ve yönlendirme görevini yerine getirirler.
- Kekemelik sıklığını azaltmaya ilişkin tedavi programlarının çoğunlukla kaygıyı belirgin olarak azalttığı belirlenmiştir. Tedavi aşamasında kaygının azalmasıyla kekemelikte ve kaçınma davranışlarında belirgin azalmalar gözlenmektedir.

➤ **Kekemelik problemi olan çocukların öğretmenlerine öneriler**

- Çocuğu kekeme diye damgalamayınız. Siz damgalarsanız o da kendini kekeme görmeye başlar. Oysa damgalanmadığında çocuk bu dönemi kendiliğinden tehlikesizce atlatabilir.
- Çocuğun konuşması üzerine aşırı titizlik göstermeyiniz. Onu sakın dinleyiniz. Endişeden uzak olunuz. Çocuk bir şey söylemek istediğinde acele ve telaşa kapılmadan söyleyebileceği kadar zaman ve fırsat veriniz.
- Çocuğu konuşmada acele ettirmeyiniz. Sizin ve diğer arkadaşlarının iyi, sabırlı dinleyiciler olduğunu çocuk hissetmesini sağlayınız.
- Hiçbir zaman çocuğa "Dur, acele etme", "Yeniden başla", "Önce derin bir nefes al" gibi uyarılarda bulunmayınız. Bütün bu uyarılar onun dikkatini konuşması üzerine toplamasına neden olur. Bu da zararlıdır.

- Çocuk konuşurken onun dudak hareketlerine değil gözünün içine bakınız.
- Sınıfta rahat bir hava oluşturunuz. Çocuklarınız sıkılmasın, sınırları gerilmesin. Böylesi havadan kekeme çocuk daha çok yararlanır.
- Sıkı disiplinden kaçınınız. Alayı ve acı şakaları disiplin yolu olarak kullanmayınız.
- Çocukla samimi ve candan ilgileniniz. Ona sevgi ve sevecenlik gösteriniz.
- Çocuktan yapabileceğinin üstünde şeyler beklemeyiniz.
- Sınıf içinde çocuğun güven ve mutluluk duyacağı önlemleri alınız.
- Sınıfın kekeme çocuğa karşı olan tutumunu kontrol ediniz. Kekemeye gülmemelerini, alay etmemelerini söyleyiniz. Bunu kekeme çocuk sınıfta yokken yapınız. Çocuğun şimdiki konuşmasının böyle olduğunu fakat kısa zamanda onun da düzgün konuşmayı kazanabileceğini, özellikle eğer ona gülmeden, sakın biçimde dinleyerek yardım ettiklerinde bu güçlüğü daha kolay yenebileceğini sınıfa anlatmak gerekir. Fakat bu konuda öğretmenin tutumunun en iyi örnek olacağını unutmamak gerekir.
- Sınıfta şiir okuma ya da sözlü anlatım çalışmaları yapıldığında kekeme için özel önlemler alınız. Ezber ödevi verilecekse bunun çocuğun durumuna uygun, kısa ve kolay olmasına dikkat edilmelidir. Çocuğun bu etkinliklerdeki başarısı görülüp beğenilmelidir.
- Sınıfta yapılacak koro çalışmaları, toplu söylenen marşlar ve diğer müzik çalışmaları, ritmik etkinlikler kekeme için yararlı olur.
- Çocuğun başarılı olduğu, iyi yaptığı işlerle kendini sınıfa kabul ettirmesine yardımcı olunuz, bunun için fırsatlar hazırlayınız.
- Kişisel eksikliklerini azaltmaya çalışınız ve bu konuda gereken önlemleri alınız.
- Çocuğun yanında başkalarıyla onun kusurları, özellikle konuşma özrü hakkında konuşmayınız.
- Ona bazı özel ödevler veriniz. Konuşma ödevi, okul müdürüne ya da bir yetiştikine, yandaki sınıf öğretmenine iletilecek haber, oradan aldırılacak bir şey için görevlendirme gibi.
- Aileyi iyi tanıyınız, onlarla iş birliği yapınız. Sizin okulda yapmaya çalıştığınızı onlar evde yılmamasını sağlayınız. Gerekli önlemleri birlikte alınız. Evde eksik kalan yanları okulda siz tamamlamaya çalışınız.

➤ **Gecikmiş konuşma gösteren öğrencilerin öğretmenlerine öneriler**

- Sınıf öğretmeni sınıfında konuşması anlaşılmayan öğrencisi olduğunda bu öğrencileri ilgili kurumlara yönlendirmelidir.
- Çocuk kendisine öğretilen yeni sözcükleri günlük yaşamında kullanmaya özendirilmelidir.
- Konuşma ancak konuşmakla kazanılır ve konuştuğumuz pekişir. Konuşma zevkli bir uğraş hâline getirilir ve bir işe yaradığı gösterilirse çocuk konuşmaya istek duyar. Ama gecikmiş konuşma gösteren çocukların bazılarında hiç konuşma görülmez. Bu tür çocuklara gereksinim oluşturmak için çocuğun yanında onun duyabileceği gürlükte,

izleyebileceği hızda, anlayabileceği sadelikte ve hoşlanabileceği tonda konuşmak yararlı olur.

- Çocuğun konuşma girişimleri izlenir ve desteklenirse konuşma isteği ve arzusu artacaktır.

Resim 2.7: Çocukların konuşmalarını geliştirmeye yönelik ortamların önemi

- Çocukla ilişkide bulunurken onlarla konuşma gereksinimi oluşturmak için sessiz jest ve mimiklerle yapılan anlatımları görmezden gelmekte yarar vardır.
- Çocuk yanındayken öğretmen, yaptığı iş ya da hareketleri konuşarak ifade etmelidir. Örneğin “Öğretmen şu anda tebeşiri eline aldı, tahtaya yazı yazdı sonra öğrencilerden defterlerine yazmalarını istedi” gibi konuşmalar çocukla birlikte yapılırsa faydalı olur.
- Çocukla onun anlayabileceği basit cümleler ve kalıplar içinde konuşulmalıdır.
- Artikülasyon bozukluğu uygun eğitim ortamı sağlandığı zaman düzeltilebilecek bir problemdir.
- Sınıfta hem bu çocuğun hem de diğer çocukların konuşmalarını geliştirmeye yönelik uygun ortamlar sağlanmalıdır.
- Çocuk her gün en çok kullanmak zorunda olduğu temel sözcüklerden oluşan bir sözcük dağarcığına kavuşturulmalıdır. Öncelikle bu dağarcık günlük yaşamda en çok kullandığı sözcüklerden oluşturulmalı, basitten zora doğru bir sıra izlenmeli bu sözcüklerin sesleri önce ayrı ayrı öğretilmeli, çocuk bu sesleri çıkarabilir duruma geldikten sonra birleştirerek sözcük oluşturulmasına geçilmelidir.
- Gecikmiş konuşma engeli olan çocuklarda öncelikle sesleri tek tek çıkarılması sağlandıktan sonra ona bu sesleri sırayla ulayarak tek heceli ve kısa sözcükler oluşturmasını öğretmek gerekir. Bu çalışmaların oyun ile desteklenmesi çocuğun dikkat süresini arttırır, ilgisini çeker ve sıkılmadan katılımını sağlar.

UYGULAMA FAALİYETİ

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi'nde konuşma ünitesini ziyaret ederek yapılan terapi çalışmalarını gözlemleyiniz. Yapılan terapi çalışmaları ile ilgili gözlemlerinizi sunu hâline getiriniz. Edindiğiniz terapi yöntemlerini ve sununuzu sınıfta arkadaşlarınızla uygulamalı olarak paylaşınız.

İşlem basamakları	Öneriler
➤ Konuşma ünitesi bulunan Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerini araştırarak gideceğiniz kurumu belirleyiniz.	➤ Konuşma ünitesi bulunan size en yakın Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerini internetten ya da öğretmenlerinizden öğrenebilirsiniz. ➤ Rehabilitasyon merkezlerine gitmeden önce mutlaka randevu almalısınız.
➤ Kurumda dil ve konuşma bozukluklarında uygulanan terapi yöntemlerini gözlemleyiniz.	➤ Yapılan terapi ile ilgili gözlemlerinizi not edebilirsiniz. ➤ Terapide kullanılan varsa araç gereçler hakkında bilgi alarak resmini çekebilirsiniz.
➤ Topladığınız bilgileri rapor hâline getiriniz	➤ Topladığınız bilgilerden bir sunum hazırlayabilirsiniz.
➤ Hazırladığınız sunumunuzu arkadaşlarınız ile paylaşınız.	➤ Hazırladığınız sunumunuzu arkadaşlarınız ile paylaşıp fikir alışverişinde bulunabilirsiniz.
➤ Gözlemlediğiniz terapi yöntemlerini arkadaşlarınıza uygulayınız.	➤ Uygulamalı çalışmayı birlikte yapacağınız arkadaşlarınızı belirleyerek hazırlık yapabilirsiniz.
➤ Hazırladığınız sunu ve uygulanan terapi yöntemlerini arkadaşlarınızın hazırladıkları ile benzerlik ve farklılıkları	➤ Hazırladığınız sunu ve uygulanan terapi yöntemlerini arkadaşlarınızın hazırladıkları ile benzerlik ve farklılıkları tartışırken objektif olmalısınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

- 1- ( ) Gecikmiş konuşması olan çocukların kısıtlı sözcük dağarcıkları vardır.
- 2- ( ) Kekeleyen çocukların tutumlarında korku önemli rol oynamaz.
- 3- ( ) 2-6 yaş arasındaki geçici kekemelik döneminde çocuk hemen kekeme olarak etiketlenmemelidir.
- 4- ( ) Konuşma bozukluklarının nedenleri yapısal, mekaniksel ve psikolojik bağlamda incelenmektedir.
- 5- ( ) Zekâ geriliğini oluşturan ya da zekâ gelişimini engelleyen nedenlerin birçoğu konuşma gelişimini de engelleyen nedenlerdir.
- 6- ( ) Kişinin kendini, çevresini ve geleceğini algılamasında yaptığı sistematik hatalara “Bilişsel Çarpıtmalar” denmektedir.
- 7- ( ) Çocuğun konuşması kendi yaşından beklenenden çok geri ya da konuşma gelişimi açısından daha yavaş bir gelişme gösteriyorsa o konuşma artikülasyon bozukluğu olarak adlandırılır.
- 8- ( ) Konuşma organlarındaki bir takım yapısal bozukluklar artikülasyon bozukluğuna neden olabilir.
- 9- ( ) Artikülasyon bozukluğu uygun eğitim ortamı sağlandığı zaman düzeltilebilecek bir problemdir.
- 10- ( ) Dil ve konuşma bozukluğunda yapılabilecek egzersizlerden su yutma, gargara yapma, gırtlaktan öksürme çalışmaları çene hareketlerine yöneliktir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru “Modül Değerlendirme” ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

KONTROL LİSTESİ

Bu modül kapsamında aşağıda, dil ve konuşma bozukluğu olan bireylerin özellikleri ve eğitimleri ile ilgili listelenen davranışlardan kazandığınız beceriler için "Evet", kazanamadığınız beceriler için "Hayır" kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Dilin kazanım evreleri ile ilgili broşür hazırladınız mı?		
2. Dil ve konuşma güçlüğü olan bireylerin tanımı ve sınıflandırması, nedenleri ve önleme yolları ile ilgili pano hazırladınız mı?		
3. Dil ve konuşma bozuklukları olan bireylerin eğitimleri ile ilgili ilgili kitaplardan, internetten, Rehberlik Araştırma Merkezleri ve Özel Eğitim Kurumlarından bilgi edindiniz mi?		
4. Dil ve konuşma bozuklukları olan bireylere eğitim veren kurumlarda gözlem yaptınız mı?		
5. Dil ve konuşma bozuklukları olan bireylerin eğitimleri ile ilgili araştırmalarınızı sunum hâline getirerek sınıf ortamında paylaştınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “Hayır” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınızı “Evet” ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1	C
2	A
3	A
4	D
5	A
6	B
7	E
8	D
9	C
10	B

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	Doğru
2	Yanlış
3	Doğru
4	Yanlış
5	Doğru
6	Doğru
7	Yanlış
8	Doğru
9	Doğru
10	Yanlış

KAYNAKÇA

- ‘Çocukta Dil ve Kavram Gelişimi’, Anadolu Üniversitesi Yayını No : 1318, Eskişehir 2001.
- ‘Dil ve Konuşma Terapistliği’, Anadolu Üniversitesi Yayını No : 1333, Eskişehir
- CEBİROĞLU, Rıdvan, Güç Gelişen ve Güç Öğrenen Çocuklar, Akbank Yayınları, İstanbul, 1976.
- ÇİYİLTEPE, Müzeyyen, Dil ve Kavram Gelişimi, Dil ve Konuşma Gelişiminde Sorunlara yol Açan Nedenler, Kök Yayıncılık, Ankara, 2006.
- DÖNMEZ, Necati Baykoç, Şule BİLİR (Editör), Özürlü Çocuklar ve Eğitimleri, Konuşma Dil Bozuklukları ve Eğitimsel Görüşler, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1986.
- EGE Pınar, Figen TURAN, Dil Sorunu Olan Çocuklar İçin Bütüncül Dil Yaklaşımı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2003, Cilt 4, Sayı 1, Ankara.
- EGE Pınar, Funda Acarlar, Figen Turan, Ankara Artikülasyon Testi, Ankara Üniversitesi Bilimsel Projeleri Yayını, Ankara, 2004.
- EGE Pınar, Funda Acarlar, Figen Turan, Psikoloji Araştırma ve Uygulamalarında Ölçek/Teknik/Vaka/Yayın/kavram Tanıtımı IV, Ankara Artikülasyon Testi, Türk Psikoloji Dergisi, Cilt 21, Sayı 57, Ankara, Haziran 2006.
- EROĞLU, Çiğdem Yananer, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Anasınıfı Öğrencilerime ve Velilerine Nasıl Yardım Edebilirim?, Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, İstanbul, Ocak, 2002.
- GÜVEN, Nergis, Servet BAL, Dil Gelişimi ve Eğitim, Epsilon Yayınevi, 2000.
- <http://aof.edu.tr/IOLTP/1267/unite07.pdf>, 05.07.2016, 19.45
- <http://testci.net/mod/resource/view.php?id=35>, Okul Öncesi Dil Gelişimi 05.07.2016, 19.00

- http://w3balikesir.edu.tr/~mozsari/dilbilim.htm#_Toc121731686, Dil Kazanımları ve Dil Düzensizlikleri 53, 05.07.2016, 18.45
- <http://www.adana-meb.gov.tr/download/OZEL.DOC>, Konuşma Engelliler, 07.07.2016, 18.00
- <http://www.cocukgelisim.com/ozelcocuk.htm>, Afazi 23.02.2016, 09.40
- <http://www.doktorsitesi.com/makale/konusma-bozukluklari> 23.02.2016 , 10.30
- <http://www.doktorumonline.net/default.asp?mid=41&kid=13>, Afazi, 22.02.2016, 15.45
- <http://www.geocities.com/physicaltherapytr/konusmabozukluklari.html> 23.02.2016, 09.15
- <http://www.ram.gov.tr/ozelegt/koneng.doc>, Konuşma Engelli Kimdir?, 23.02.2016, 13.45
- http://www.rehabilitasyon.com/action/makale/1/ALICI_DIL_GELİŞİMİNİ_DESTEKLEYEN_ETKİNLİKLER-838 23.02.2016 ,10.45
- <http://www.rehabilitasyon.com/index.php?act=showarticles&act2=read&aid=999&cid=92>, 05.07.2006, 18.20
- <http://www.rehabilitasyon.com/index.php?act=showarticles&act2=read&aid=748&cid=95>, Dil Gelişim Egzersizleri, 05.07.2016, 18.00
- İLHAN, Nadir, Çocukların Dil Edinimi, Gelişimi ve Dile Katkıları, Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt sayı:13,s.155-160, Bişkek, 2005.
- KARACAN, Elvan, Bebeklerde ve Çocuklarda Dil Gelişimi, Klinik Psikiyatri Dergisi, 2000.
- KARATEPE, Hasan, Özürlü Çocuklar, Karatepe Yayınları, Ankara,1986.
- LEVENT, Bergin, Nazan Kaya, Hasan KIŞ, Gecikmiş Konuşma Aile El Kitabı, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, AÇEM ve 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası, Ankara, Ocak, 2001.
- LEVENT, Bergin, Nazan Kaya, Hasan KIŞ, Ş. Afet GEMİCİ, Gecikmiş Konuşma Öğretmen El Kitabı, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, AÇEM ve 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası, Ankara, Ocak, 2001.

- LEVENT, Bergin, Nazan Kaya, Kekeme Bir Çocuğum Var Aile El Kitabı, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, AÇEM ve 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası, Ankara, Ocak, 2001.
- ÖZGÜR, İskender, Konuşma Bozuklukları ve Sağaltım, Nobel Yayınları,2003.
- ÖZSOY, Yahya, Mehmet ÖZYÜREK, Süleyman ERİPEK, Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Özel Eğitime Giriş, Karatepe Yayınları, Ankara 1998.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı, Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, Ankara, 2006.
- TOPBAŞ, Seyhun, Dil ve Kavram Gelişimi, Dilin Bileşenleri, Kök Yayıncılık, Ankara, 2006.
- TOPBAŞ, Seyhun, Dil ve Konuşma Sorunlu Çocukların Ses Bilgisel Çözümleme Yöntemi İle Değerlendirilmesi ve Konuşma Dillerindeki Ses Bilgisel Özelliklerin Betimlenmesi, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No 1106, Eskişehir, 1999.
- TURAN, Ayşegül, Sevgi Dili Konuşan Çocuklar, Sistem Yayıncılık, 2000.
- TURAN, Figen, 0-6 Yaş Döneminde Dil Gelişimi, Çoluk Çocuk Dergisi, Nurool Matbaacılık, Sayı 1, Nisan 2001.
- TÜZÜN, Ümran, Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi, Nobel Tıp Kitapevleri, 2002.
- ÜLGEN Gülten, Emel Fidan, Çocuk Gelişimi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000.